

Apunts del curs 2004–2005

POLÍTICA

ESPANYOLA II

ELS CIUTADANS I

ELS SEUS GRUPS

TEMA 1 INTRODUCCIÓ AL SISTEMA POLÍTIC ESPANYOL

La política espanyola és un tema important de discussió i anàlisi en la ciència política en general més enllà del nostre sistema polític. Maquiavel va agafar l'exemple d'Espanya en les seves obres però, sobretot, ha estat la transició i la democràcia espanyola l'exemple més emprat per la ciència política internacional. Va ser de les primeres de la dècada dels 70 i serviria de model d'anàlisi per la resta de transicions (Grècia, Portugal, Llatinoamèrica, Europa de l'Est). El canvi de la democràcia a la dictadura és un pas dolent de la democràcia, en canvi, lògicament, el pas de la dictadura a la democràcia és un mèrit de les elits polítiques. Perquè passa?

- Criteri de democràcia. Hi ha un concepte de democràcia comú per la ciutadania i les elits. A Espanya la democràcia significava entrar a la Unió Europea. Hi havia una vocació de l'elit espanyola progressista que volia europeïtzar-se (l'esquerra, l'anarquisme i part de la dreta). Els promotors van ser Fraga (la dreta) i Solé-Tura (esquerra). Es volia fugir de l'antimodel que suposava la República i la Restauració Espanyola. Calia fugir de la Espanya recent ja que des del segle XIX es vivia en una constant guerra civil dels dos bàndols de la societat. S'havia d'evitar les causes profundes de la guerra, i en aquesta premissa estaven d'acord les elits polítiques.
- Pluralisme. Defensa clara dels partits en la democràcia. Hi havia diferència entre quin sistema de partits s'havia d'aplicar, però era de comú acord que se n'havia de crear un. Es partia d'un sistema sense partits i calia transformar-lo en una democràcia de partits, amb l'enfortiment i consolidació d'aquests. Calia sotmetre les elits polítiques als partits i dotar-los de tot el poder formal. Això és degut a la responsabilitat que es dona a les lluites internes dins dels partits durant la República que no continués la democràcia a Espanya.

Calia crear un sistema polític *representatiu* de la ciutadania però que facilités la governabilitat. Ara bé, aquests dos conceptes són contradictoris. La representativitat consisteix en la integració de grups que en no fer-ho es convertirien en grups antisistema. Tot i que no és total. És una fotografia deformada de la societat. Els de més pes han pogut entrar, enfortint-se els elements centrals, debilitant els partits petits i triturant els

que no tenen pes en la ciutadania, per tal d'afavorir la governabilitat.

El sistema polític espanyol es va crear d'una manera molt lenta, es va fer, sobretot, en el període constitucional (1977–79) però no va finalitzar fins a meitats dels anys 80.

Als 80, a més, va començar a entrar tota la normativa europea a l'espanyola i la unió de totes aquestes normatives feu que el sistema es readaptés fins als anys 90, amb canvis importants en l'elit polític que es van produir d'una forma més ràpida que a Europa.

L'element més important del sistema polític espanyol és el ciutadà, i també, però en menor mesura, les institucions polítiques (lleï electoral, comunitats autònomes, Congrés, Senat, regulacions...) Són estables jurídicament. Les elits, en canvi, no seran estables, els ciutadans sí, ja que sempre voten si fa no fa igual.

TEMA 2 ELS CIUTADANS

Com va ser possible que en les primeres eleccions democràtiques després de la dictadura franquista es reproduís pràcticament el mateix mapa electoral de la Segona República? Quines raons expliquen la consolidació de la democràcia? Per què és tan rellevant la presència de nacionalistes a Catalunya, Euskadi o Galícia? A què obeeix la baixa afiliació a partits polítics que hi ha Espanya?

Respondre a aquestes preguntes cal tenir present els elements subjectius del sistema polític. Resulten, aparentment, menys visibles que els de caràcter objectiu però no per això resulten menys importants. La importància concedida a les creences i valors polítics compartits en una societat no és una idea nova sinó que és present al llarg de la història de la teoria política: Plató, Aristòtil o Locke s'han referit al fet que hi ha una sèrie de trets, tradicions o valors comuns en la vida política d'una societat.

El que sí que constitueix una aportació contemporània és la utilització del concepte de **cultura política** per a designar al conjunt d'elements subjectius relatius a la política, i també el seu estudi amb un plantejament científic. El seu concepte ha estat objecte de nombroses definicions. Larry Diamond inspirant-se en la definició clàssica d'Almond i Verba, formulà al 1.994 una definició general, i alhora, aclaridora del concepte:

És el conjunt de creences, actituds, valors, ideals, sentiments i avaluacions que predominen entre els ciutadans respecte al sistema polític del seu país i el paper que ells compleixen dins aquest sistema

Aquesta definició conté molts elements subjectius, els quals es poden classificar en tres grups: elements cognitius (coneixements i creences), afectius (sentiments) i valoratius (valors, avaluacions) i fan referència al sistema polític i el paper mateix que exerceix el ciutadà dins del sistema.

Hi ha nombroses classes d'actituds i percepcions de la política. Fer atenció d'unes o d'unes altres dependrà de la perspectiva i dels objectius que guiïn l'anàlisi de la cultura política en cada cas.

D'altra banda destacar que en el llenguatge quotidià el terme de cultura política s'usa per a designar el conjunt de coneixements que té una persona sobre la vida política, però la noció acadèmica va molt més enllà, no només són coneixements sinó que també forma part els sentiments i les valoracions, no es limita a un individu sinó a una col·lectivitat i per últim, exerceix una doble funció: d'una banda, individual, ja que proporciona a l'individu el context de significacions amb què cobra sentit la seva acció política, i de l'altra, una funció sistemàtica, ja que la internacionalització d'una cultura política contribueix a assegurar la persistència del sistema polític.

Per tant, tota comunitat compta amb una o diverses cultures polítiques. Poden ser d'un tipus o d'un altre però sempre hi haurà un conjunt bàsic de pautes de cultura política predominants en una comunitat o, almenys, en una part d'aquesta.

Subcultura, opinió pública i capital social

Normalment en una societat certs col·lectius d'individus compte amb unes pautes de cultura política pròpies, que divergeixen respecte a les predominants en el conjunt de la societat, es parla de **subcultura política**. És una variació interna d'una cultura política predominant.

Una altre distinció conceptual que cal fer és entre cultura política i **opinió pública**. Si bé ambdós conceptes fan referència a un conjunt de pautes culturals compartides per una societat, els objectes polítics als quals fan referència són diferents: una cultura política fa referència a objectes polítics bàsics del sistema com el règim o les institucions, l'opinió pública fa referència a assumptes polítics concrets, normalment de rellevància conjuntural o momentània.

En la dècada dels 90 es va produir una gran difusió en la ciència política d'un concepte relacionat amb la cultura política: **capital social**. Es tracta d'un tipus particular de relacions socials, no basades en l'autoritat, sinó en l'horitzontalitat, la cooperació i la confiança interpersonal. De manera que aquest tipus de relacions socials se sostenen sobre una cultura de confiança i cooperació amb altres persones. Un exemple clar és el que té lloc dins de les associacions cíviques.

Socialització política

El conjunt de valors, d'actituds, creences i coneixements sobre política que tenen els individus no són innates, sinó que els individus els assumeixen i interioritzen al llarg de la seva vida. El procés mitjançant el qual es produeix aquets fenomen rep el nom de **socialització política** (Heywood, 1997). Consta de dues dimensions diferents:

- Psicològica: a través d'aquesta socialització l'individu adquireix i transforma al llarg de la seva vida creences, valors, actituds i coneixements polítics. Per mitjà d'aquest procés l'individu interioritza elements del seu entorn i construeix la seva pròpia personalitat política.
- Sociopolítica: la socialització política significa la transmissió d'una sèrie de patrons culturals d'una generació a una altra, en nom d'assegurar l'estabilitat i el manteniment d'un sistema polític o d'unes institucions polítiques determinades.

No es produeix d'una forma sobtada sinó de forma parcial i per etapes. En cada una d'aquestes etapes predomina l'adquisició de certs continguts i la influència de certs agents de socialització. Solen ser dividides en dues grans categories: socialització primària i secundària.

–La primària es desenvolupa des de la presa de consciència del nen fins a la seva incorporació al món laboral o a l'educació no obligatòria.

–La secundària té lloc durant la fase adulta, quan determinades experiències personals o col·lectives contribueixen a confirmar o canviar les pautes culturals assumides durant l'etapa anterior. Entre aquestes experiències es pot destacar els canvis de situació familiar, geogràfica, laboral i econòmica, i, col·lectivament, les experiències històriques que afectin a una generació (crisis econòmiques, guerres...)

Intervenien un gran nombre d'agents: família, escola, església, amics, associacions d'interès, mitjans de comunicació... la influència no és la mateixa, uns poden reforçar mentre que altres poden qüestionar el que s'ha après.

Els espanyols i la seva cultura política

Abans de parlar de l'actual cultura política dels espanyols cal realitzar una visió general de la cultura política que hi havia a Espanya durant el règim franquista.

La cultura política dels espanyols durant el franquisme

L'evidència empírica sobre la cultura política dels espanyols durant el franquisme és escassa, procedent d'enquestes fetes a finals dels anys seixanta i principis dels setanta. La informació disponible indica que no hi havia una cultura política compartida pels espanyols, ni tan sols es pot parlar que hi hagués una cultura política dividida en diferents subcultures. El que hi havia en l'Espanya franquista eren tres cultures polítiques, amb diferents subcultures dins de cada una d'aquestes.

- La cultura política de plena i activa **identificació amb el règim de Franco**, que era compartida aproximadament per un 15% de la població. Els trets més característics d'aquest sector de la població l'autoritarisme, el dogmatisme i la intolerància. La vinculació d'aquest sector amb el règim se sustentava bàsicament en dues qüestions: d'una banda, en la figura del dictador Franco i, de l'altra, en l'acció governamental, sobretot, en el benestar social i econòmic dels anys seixanta que s'associava al règim. El perfil sociològic predominant era el de persones més grans de 35 anys, de totes les classes socials però, sobretot, de la mitjana i mitjana-baixa.
- La cultura política **d'oposició al règim**, compartida en un grau més gran o més petit, per un 25–30% de la població i que, òbviament, es caracteritzaven pel seu rebuig a les regles de joc del franquisme. El seu perfil sociològic era el de persones amb menys de 35 anys, residents en poblacions urbanes i amb cert nivell educatiu.

Malgrat les seves disparitats politicoculturals, ambdós grups coincidien en un element important: representaven els sectors de la societat espanyola més informats, interessats i mobilitzats per qüestions polítiques.

c) A diferència dels sectors anteriors, la majoria de la població tenia unes actituds polítiques molt elementals, amb una gran desinformació i desinterès. Rebien el nom de la **majoria indiferent o absent**. L'ampli desinterès no va ser causal, sinó resultat d'una tasca de despolitització impulsada pel règim, igualment que altres actituds presents en aquest sector majoritari com el respecte indiscutible a l'autoritat o el valor negatiu al pluralisme i a la controvèrsia política. El seu perfil eren el de dones, més grans de 35, classe mitjana-baixa i baixa i poc nivell educatiu.

La cultura política actual

El fet que durant el franquisme no hi hagués una cultura política predominant de suport i identificació amb el règim que fos compartida àmpliament per la població espanyola va representar un factor decisiu per a l'inici i el desenllaç final de la transició a la democràcia. Si hi hagués hagut, és evident, que la democràcia no s'hauria instaurat amb èxit.

Els espanyols tenen poc esperit de col·laboració, desinterès material, despreci per l'esperit empresarial i pel treball manual, fatalisme i impotència vers el futur (tot i que es produeixin oscil·lacions en aquest aspecte), tenen poc esperit de lideratge, són masclistes i don juanistes més que la resta d'europaus, si bé, actualment tenen clares idees d'igualtat. Es caracteritzen per una religiositat intensa, amb orgull i conscients de les desigualtats socials a Espanya i poca confiança interpersonal.

L'espanyol diu en les enquestes el que està disposat a dir i el que pensa que interessa a l'enquestador. Contesta l'enquesta d'acord amb la conjuntura. La seva cultura política va canviar moltíssim des de la mort del dictador al 1.982. Com s'ha dit, la cultura política inclou una gamma àmplia d'orientacions i percepcions dels ciutadans respecte a la política. Les més rellevants tenen a veure amb la vinculació dels ciutadans amb la política, la legitimitat democràtica, la confiança en les institucions i les línies de conflicte sociopolític tradicionals i els d'aparició recent.

- La vinculació dels ciutadans amb la política

Una dimensió bàsica de la cultura política i de la qual es parla sovint en tractar la democràcia espanyola és la relació o vinculació dels ciutadans amb la política. Consisteix en una dimensió amb continguts actitudinals molt diversos: des de la imatge mateix que es té de la política i l'interès que desperta fins a la manera en què percep el ciutadà la seva capacitat per a participar en la política, per esmentar algun dels més importants. Les dades disponibles entorn d'aquestes qüestions posen de manifest una actitud general de distanciament respecte a la política per part dels ciutadans espanyols, que rep el nom com a **desafecció política** i que a Espanya és superior que a la resta d'Europa.

Fa referència a un conjunt de sentiments difusos, pels quals els assumptes polítics són vistos com una cosa llunyana, amb escassa importància i mancats de sentit

A l'hora d'analitzar la desafecció, ens fixarem només en tres dels molts indicadors que hi ha d'aquest concepte:

- Interès per la política: s'ha mantingut estable a nivells força baixos sense experimentar grans fluctuacions al llarg de la democràcia. L'únic augment significatiu té lloc en els anys de la transició, però en els darrers anys d'aquesta se'n produeix una caiguda brusca, fet que ha provocat establir-se al voltant del 10-15% dels ciutadans interessats en política sense tornar a la situació privilegiada anterior. Cal destacar que l'interès s'ha mantingut estable, aliè als canvis del cicle econòmic, a les majores polítiques o a l'avenç del nivell educatiu de la població. Els ciutadans que voten partits situats a l'extrem del sistema polític acostumen a estar més interessats en política que els d'opcions més moderades. D'altra banda, la forma de seguiment de la política és la televisió que triplica els que la segueixen a través de la premsa. Es pot dir que Espanya és dependent d'aquest mitjà de comunicació.
- Freqüència de discussió sobre temes polítics: també s'ha mantingut a nivells força baixos, inclús més baix que l'interès per la política. Malgrat alguna oscil·lació durant els primers anys de la democràcia que va experimentar un lleuger creixement s'ha mantingut estable durant aquestes dècades de democràcia.
- Eficàcia política subjectiva, la qual es refereix a la percepció per part de l'individu de les seves capacitats per a entendre la política i per a incidir-hi. En el moment d'operacionalitzar aquest concepte se sol fer una distinció entre si l'eficàcia interna, relativa a la percepció per part del ciutadà de la seva competència per a influir en política, i l'externa, que plasma la percepció que té el ciutadà que les autoritats i institucions polítiques són sensibles a les seves demandes. Els resultats mostren alts nivells d'ineficàcia política subjectiva –tant interna com externa– els quals s'han mantingut estables al llarg dels anys. Les poques dades comparatives que se'n tenen, suggereixen que són superiors a la d'altres països europeus.

Les conseqüències d'aquesta desafecció política en el sistema polític són:

- ◆ En primer lloc, un baix interès per la política comporta, òbviament, una participació escassa en la vida política. Encara que no s'evidencia en les eleccions, sí que es constata en altres activitats polítiques, com ara l'afiliació als partits, l'assistència a reunions i mítings polítics, que presenten nivells de participació molt inferiors al d'altres democràcia occidentals.
 - ◆ En segon lloc, el baix desinterès i preocupació per la vida política minva significativament les possibilitats de dur a terme –com és característic d'una democràcia– un control efectiu de les autoritats i institucions polítiques per part de la ciutadania.
- La legitimitat democràtica

La legitimitat del sistema constitueix un altre element bàsic de la cultura política. Implica la capacitat d'un sistema polític per a generar i mantenir la convicció que les institucions polítiques existents són les més convenients o apropiades per a la societat. En altres paraules, un sistema polític té legitimitat si compta amb el suport i l'acceptació dels seus ciutadans.

Per a mesurar la legitimitat d'una democràcia se sol recórrer a dos tipus fonamentals d'indicadors empírics:

indicadors de comportament polític com el nivell de participació electoral i el vot a partits antisistema i indicadors de cultura política, el més emprat dels quals és el que mesura la preferència dels ciutadans entre un sistema polític i un altre autoritari.

Les dades disponibles indiquen que els ciutadans espanyols són clarament i àmpliament democràtics, uns nivells superiors a la resta d'Europa. Entre els anys 1980 i 1984 es va produir un augment significatiu del nivell de legitimitat democràtica (d'un 49% a un 69%), això no fou causal, assenyala el moment en què té lloc la consolidació de la democràcia. Fins després de l'intent fallit de cop d'Estat del 20 de febrer de 1981 no es va fer evident el suport clar de les forces polítiques i dels ciutadans espanyols a la nova democràcia, i el no-suport a qualsevol altra alternativa involucionista.

Pel que fa als partidaris de l'autoritarisme s'ha mantingut estable al voltant d'un 10% de la població, nivells superiors a la resta d'Europa. No hi ha perfil de partidaris de la democràcia ni de l'autoritarisme.

D'altra banda, l'evolució de la legitimitat democràtica presenta, a més, una altra característica pròpia. Cada vegada més es van diversificant les bases socials i polítiques de suport a l'opció democràtica, és a dir, la preferència per la democràcia deixa d'estar cada vegada menys concentrada en certs grups socials, d'edat, d'educació o d'identificació política. Així, durant els anys 80, els votants de AP –partit fundat per personalitats destacades del règim dictatorial franquista– eren majoria els partidaris d'una democràcia.

Per tant, el nivell de legitimitat democràtica a Espanya ha gaudit d'una posició privilegiada i no ha experimentat grans fluctuacions des de mitjans dels anys 80. No es pot dir el mateix d'altres indicadors de cultura política que concerneixen el sistema polític i que sovint es confonen amb la legitimitat: els referits a l'eficàcia o al rendiment de la democràcia que tenen uns resultats menys desfavorables que els de la legitimitat, la seva variació, a més, és molt sensible a la conjuntura social, econòmica i política del país.

3. La confiança en les institucions

La confiança que dipositen els ciutadans en les institucions concretes del sistema polític constitueix una altra dimensió bàsica en l'estudi de la cultura política d'un país. L'indicador que més s'empra és un que valora la confiança en diverses institucions sociopolítiques, segons una determinada escala de puntuacions.

La institució que més ben valorada està és la corona perquè és percebuda pels ciutadans espanyols com la garant del sistema i a més, es venia del fracàs de la II República Espanyola. La segueixen les Corts Generals, i que si separem les dues càmeres que la conformen, el Congrés està millor valorat que el Senat tot i que no hi ha massa diferència la una de l'altra. El Govern Central també acostuma a aprovar, tot i que no supera mai la nota de 6. També acostumen a aprovar de mitjana: els governs locals, l'església, la premsa i la petita i mitjana empresa.

En canvi no aproven els sindicats, la banca i els partits polítics que són els més mal valorats en totes les enquestes realitzades a excepció de 1988 que fou la banca. Els valors dels ciutadans espanyols i els catalans mantenen una concordança. D'altra banda, cal destacar una opinió ambigua respecte dels partits polítics. D'una banda, els partits gaudeixen d'un nivell generalitzat de legitimitat, és a dir, els partits són necessaris perquè la democràcia funcioni. Aquesta idea és compartida per la majoria de ciutadans espanyols i s'ha mantingut, sense grans oscil·lacions, des de l'arribada de la democràcia. En canvi, aquesta legitimitat està acompanyada per opinions negatives, que han augmentat amb el pas del temps. Al 1980, el 24% considerava que els partits dividien la societat, aquest percentatge augmentà fins el 41% el 1992.

Aquestes actituds negatives vers els partits s'hi ha d'afegir les actituds de desconfiança i recel vers els polítics que s'han generalitzat des dels anys vuitanta. Les causes d'aquesta forta desafecció entre ciutadans i polítics es troben, com a mínim, en dues explicacions:

- La influència de les pautes heretades del franquisme: la desmobilització política fomentada pel règim va contribuir a generalitzar una imatge negativa de la política, dels partits i dels polítics.
- Els escàndols polítics que van esclatar a Espanya durant la dècada dels noranta, vinculats sobretot a casos de corrupció i de finançament il·legal dels partits, van significar un autèntic terratrèmol en l'opinió pública, que ja era desfavorable, sobre els partits i els polítics.
- Les línies de conflicte sociopolític

L'últim component de cultura política del qual ens ocuparem és el de les línies de conflicte sociopolític.

Els cleavage són línies de conflicte sociopolític que es desenvolupen històricament i que estructuraren tant les actituds dels individus com les organitzacions polítiques d'una societat.

Les dues línies de conflicte tradicionalment més important que hi ha a Espanya són la nacionalista –o territorial o ètnica– i la socioeconòmica –o d'esquerra/dreta– La primera planteja el conflicte que hi ha entre les forces polítiques centralitzadores i les de la perifèria, que busquen mantenir o augmentar la seva autonomia política. La segona, basada històricament en la diferència d'interessos entre assalariats i capitalistes, ha predominat en les societats occidentals des del segle XIX fins a l'actualitat. Tot i que també hi ha la línia religiosa –religiositat vers laïcisme– però té una menor influència en l'afinitat política dels ciutadans.

- Eix esquerra/dreta (cleavage socioeconòmic, i/o ideològic)

La gran dicotomia esquerra/dreta que es creà amb la Revolució Francesa arriba a Espanya molt aviat. Al segle XVIII ja es podia trobar una dicotomia entre il·lustrats, que eren minories d'intel·lectuals centrades en alguns territoris i que la corona veia com un perill, i els servils, que eren partidaris de la corona. Aquesta dicotomia va aguditzar-se amb la Guerra de la Independència. Al segle XIX va canviar de nom i va passar a produir-se entre liberals i reaccionaris. Els primers volien únicament més llibertat, no pas el lliurecanvisme ja que van sorgir abans que la doctrina del liberalisme econòmic, i rebien el suport de les Corts de Cadis. Els reaccionaris defensaven l'ordre establert, que estava compost per la Corona i l'Església Catòlica que arribà fins al segle XX.

Mentre a Espanya hi havia una societat rural, agrària, amb fam i amb una taxa d'analfabetisme molt més gran que a la resta de territoris europeus. L'expansió de l'educació no es va produir fins la darreria del segle XX. És amb aquesta societat que es realitza la revolució. La revolució es produí al camp, no a les ciutats, i es va produir degut a la fam. Van ser moviments que recolliren la doctrina anarquista i, a la vegada, religiosa. La burgesia era petita, sense possibilitats d'expansió, però hi havia una classe alta que s'aburgesava amb dificultat, una aristocràcia no rica que dominava l'estructura estatal. Amb el règim franquista es produeix a Espanya la industrialització i es crea una gran classe mitjana.

Quan s'arribà a la democràcia, encara quedaren 200–300 famílies poderoses (que no formaren cap partit polític), però el que va aparèixer era una nova burgesia arreu d'Espanya més extensa, més nombrosa, més forta i més jove, que connectava amb les noves tecnologies i amb nous estudis i que tenien la visió d'un nou desenvolupament econòmic d'Espanya tot mirant a Europa. Són els joves econòmics dels anys 60 els que ara manen en l'actualitat. Aquesta burgesia no havia participat mai en organitzacions empresarials ni en partits polítics. Mai havien tingut la necessitat ni la voluntat de crear associacions empresarials, tot i que sí que n'havien creat només amb l'objectiu de mirar cap a Europa, precisament aquest tipus d'associacions eren les que acabarien creant autèntiques organitzacions empresarials més endavant a Espanya.

Quan aparegueren els partits, es van distribuir en tots, no en crearen cap de propi. L'explicació que es dona a que no el van fer era perquè no tenien necessitat, ja estaven manant a l'Estat. Els partits de centre i dreta que es van crear amb l'arribada de la democràcia, l'UCD i AP, no van aglutinar el vot empresarial com es creu, sinó que van aglutinar el vot de l'alt funcionariat de l'Estat.

D'altra banda, hi havia una extensa classe obrera que es classificà com a classe mitjana, que no tenia poder, i que ells mateixos creien que vivien iguals que la resta d'Espanya. Ideològicament estaven situats en el centre, no eren pas revolucionaris. També hi havia un grup de camperols superior a la resta d'Europa, que eren conservadors però tampoc revolucionaris, una burgesia pobra situada en el centre amb poc nivell acadèmic, i una aristocràcia en retrocés o políticament insignificant.

Aquest model social feia que sigui difícil extreure'n conclusions polítiques, però en canvi l'eix esquerra/dreta és molt clar a Espanya. Els espanyols s'auto-ubiquen en un lloc o en un altre i expliquen la política segons aquest eix.

Des de l'inici de la transició els espanyols s'han situat sempre en posicions moderades una mica decantades cap a l'esquerra, sobretot durant el primer Govern Socialista (de 1982–1986 són els únics anys de la sèrie en què l'ocupació de l'espai d'esquerres superava el de centre). Les posicions d'extrema esquerra, i en especial, el d'extrema dreta sempre han estat poc importants. Aquesta moderació té dos efectes importants sobre el sistema de partits: incentiva una competència centrípeta entre ells i –vinculat a aquest efecte– permet l'accés al poder de partits moderats (partits de centre).

D'altra banda destacar que G.Sani estipula que la ubicació dels ciutadans explica més el vot negatiu que el que efectuaran realment, és a dir, el que no arribaran mai a votar.

- Cleavage nacional

A Espanya aquest eix es va crear d'una manera molt forta en el sistema liberal representatiu. En aquell moment, es creà un estat molt centralista, que a la vegada es realçava la idea d'igualtat i llibertat. S'hi oposaren no només els defensors de l'Antic Règim sinó també partidaris del liberalisme però que defensaven un model liberal opositor a l'estat centralista que hi havia.

Va agafar molt de pes aquesta alternativa a inicis del segle XX amb l'aparició del catalanisme, que va aparèixer amb la fundació de la Lliga Regionalista al 1.901. La implantació del model substitutiu a l'Estat centralista va produir-se de forma molt lenta i va patir molt entrebancs. No només té suport a Catalunya, a Galícia o Euskadi també sorgeixen moviments partidaris. A Euskadi agafà un model antidemocràtic, els carlins, i la democraciacrística, de la qual es crearia posteriorment el PNV. Precisament per tal d'unir esforços es crearia el moviment GALEUSCA (GALícia, EUSkadi i CATalunya) que nasqué a principis dels anys 20. Eren regionalistes, no pas nacionalistes, volien destacar el seu democratism ja que en aquells temps l'extrema dreta europea s'havia apropiat del terme nacionalista (Hitler, Mussolini...). El catalanisme tenia diferents vessants, la conservadora que es dividia en clerical que a la vegada es subdividia en carlins i predemocratacristians (situades a les zones rurals) i la laica/pragmàtica (situada en la zona urbana). L'esquerra es dividia en nuclis demo-republicans, socialistes, comunistes i anarquistes. Tot aquest moviment va quedar destruït amb l'arribada del franquisme a finals dels anys 30.

Ara bé, la Transició tenia clar que s'havia de descentralitzar i dotar d'autonomia les diferents regions partint d'aquell conglomerat. D'altra banda, es produiria una renovació del concepte de territoriarització arreu d'Europa que repercutiria en la Constitució i en l'aprovació posterior dels Estatuts. No hi havia un model a seguir únic. En aquelles dates (1984) els partidaris d'un estat centralitzat eren del 30%, els d'un estat autonòmic també d'un altre 30%, els d'un estat federal del 20% i en els d'un estat independent del 10%. Les dades posteriors han fet constar un descens dels partidaris de l'estat centralitzat i els de la independència de la seva regió. Han augmentat considerablement els de l'estat autonòmic i, en menor mesura, els de l'Estat federal. Han passat d'unes posicions clarament centralitzades a descentralitzades. Estan d'acord amb l'estat de les autonomies, no volen tornar a un estat centralitzat, i a més a més, es pretén reforçar aquest sistema actual. A Catalunya les xifres són diferents que a la resta de l'Estat Espanyol. Els partidaris de l'Estat centralitzat eren molt menys (20%) que han descendit a tan sols un 12% a l'actualitat. Els partidaris d'un estat autonòmic partien de l'opció majoritària del 40% i han augmentat fins el 50%. Els de reforçar l'autonomia (estat federal)

d'un 14% a un 17% i els de la independència s'han mantingut entre un 18–16% de forma estable.

Pel que fa al sentiment de pertinença, a Espanya, als anys 80, la opció predominant era la de sentir-se tant espanyol com de la seva autonomia. Aquesta opció ha experimentat un augment considerable fins l'actualitat, passant del 37% al 52%. Pel que fa al fet de sentir-se únicament espanyol, ha descendit del 30% al 25% igual que succeeix en el més espanyol que de la comunitat on resideix. El que augmenta, a part de tant espanyol com de l'autonomia, és el de més de l'autonomia que espanyol. Es manté estable el de només de la comunitat autònoma. Per tant, els dos dibuixos (model d'estat i sentiment de pertinença) són coherents i explica la creació de partits i els traspàs de vots.

Pel que fa a Catalunya, només espanyol ha descendit situant-se a un 12%, ha experimentat un declivi estable. Més espanyol que català s'ha mantingut estable al 6%. Tant espanyol com català es manté rasant al 50%. Més català que espanyol entorn del 20% i únicament català al voltant del 13%. L'electorat català està en competència cap al centreesquerra catalanista, ara bé, només competeix en 2–3 partits. ERC i PP no competeixen. La resta competeixen entre sí. CiU competeix amb PP, PSC i ERC. El PSC amb ERC, ICV, PP i CiU. ICV competeix amb PSC, ERC i CIU.

Les comunitats que predominen el sentiment d'identificació nacional amb la comunitat autònoma (únicament de la comunitat, més de la comunitat que espanyol...) són per aquest ordre (1.996), Euskadi (50,5%), Canàries (44,5%), Galícia (42,7%), Astúries (38,6%) i Catalunya (36,7%). Al contrari, en comunitats com Madrid o Castella–La Manxa aquest tipus de sentiment nacionalista se situa per sota del 3%.

3. Cleavage religiós

Té força importància arreu d'Europa, i pot definir el vot. Espanya ha estat un país eminentment religiós i catòlic. Al 1.975 el catòlic practicant i molt practicant era la immensa majoria (75%), però en pocs anys, als anys 80, tan sols representaven un 25%. A l'any 2.000 s'estabilitzà. L'ateisme s'ha mantingut estable en valors situats entre el 10–15%. Apareix cada cop més una categoria d'altres religions, tot i que no puja i es manté en nivells del 2%.

Cal destacar que els ciutadans espanyols no segueixen al peu de la lletra les doctrines de l'església. Així doncs als anys vuitanta, la majoria de catòlics practicants acceptaven el divorci i un 25% l'avortament en determinades situacions, tot i el rebuig de l'església en els dos assumptes. Són catòlics però amb poc entusiasme. Des de les eleccions de 1.977 es posa de manifest que no hi ha una cultura blanca (religiosa). La cultura religiosa que té un ciutadà espanyol no ens diu què votarà. Hi ha religiositat a la dreta i a l'esquerra. En canvi, els ateu si que es concentren a l'esquerra. L'eix no té posició política.

TEMA 3 i 4 GRUPS SOCIALS AMB ACTIVITAT POLÍTICA

Les associacions o grups d'interès són agrupacions de persones que s'uneixen voluntàriament per motivacions culturals, religioses o per aspiracions d'imposar determinades normes a la societat o d'impulsar conductes col·lectives. Comparteixen amb els partits polítics moltes característiques i funcions en la vida política d'una societat, han vingut adquirint cada vegada més importància i han arribat en molts casos a assumir les funcions que tradicionalment monopolitzen els partits. Ara bé, es diferencien d'aquests per diferents motius:

- La pressió o influència sobre el govern és exercida des de fora dels poders públics.
- No competeixen per accedir a aquests poders mitjançant la presentació de candidats i el mecanisme electoral formals.
- No figuren en els texts constitucionals.

- Representen interessos específics, i per tant, les seves metes es limiten a àmbits igualment específics de la vida social.
- En els sistemes polítics més desenvolupats els grups d'interès transmeten demandes específiques als partits, que les agreguen al seu programa i aconsegueixen el suport per aquestes.

L'altra cara menys positiva de les associacions és la inestabilitat del sistema polític o la ingovernabilitat que pot generar la seva proliferació, sobretot d'aquelles que sí que tenen com a objectiu primordial incidir en les decisions dels centres de poder de l'estat. Les raons que es donen sobre això són, per exemple, que la presència d'associacions augmenta el nombre d'organitzacions que competeixen per poder i recursos, i, amb això, el nombre i contingut de demandes que desborden la capacitat de resposta del govern.

Hi ha tres enfocaments teòrics sobre aquests grups i la seva relació amb el sistema democràtic:

- Pluralisme: capacitat d'aquests grups de defensar els individus davant el govern i de promoure la responsabilitat democràtica en la societat. Garanteixen una distribució equilibrada del poder polític que està fragmentat.
- Corporativisme: hi ha una relació estreta entre l'estat i els grups, són reconegudes per l'Estat, i se'ls hi atorga un monopoli de representació.
- Econòmic: els individus s'associen per buscar els màxims beneficis per al seu col·lectiu, entren en competència amb les altres pels recursos públics.

Seràn grups d'elit que tenen poca capacitat d'absorció, dèbils perquè tindran poca facilitat per atraure a les persones, però influiran en l'actuació política, especialment tres: l'empresariat, els sindicats i l'església. N'hi haurà d'altres que tenen fort impacte sobre la política però que no són estrictament grups de pressió: els mitjans de comunicació, l'exèrcit i els grups parlamentaris.

Són grups amb un interès propi que actuen pressionant el poder polític per aconseguir beneficis propis. Poden organitzar-se per tal que la cúpula pressioni o bé que tota l'organització sigui la que ho faci. Poden tenir, a més, un grup segregat que també pressiona. Grups o assoc. d'interès = grups de pressió. L'administració i els poders públics mai podran ser grups de pressió per molt que actuïn contra alguna altra part de l'administració. Els mitjans de comunicació tampoc ho són perquè són una part de l'opinió pública. Si aquests formen una organització si que ho serien.

Als grups de pressió són dels que es tenen en compte per a prendre una decisió. Actuen sobre el legislatiu o l'executiu. Són pràctiques legals sobre aquells òrgans que tenen capacitat de decisió. També n'hi ha d'altres que actuen de forma il·legal. Són pràctiques regulades o no depenent de la cultura política del país.

El programa del govern s'ha d'aplicar al marge de les minories i/o grups d'interès. El que ha de prevaldre és el programa polític del partit que va guanyar les eleccions, mitjançant l'interès general han de ser escoltats però les seves opinions no han de prevaldre a l'hora de prendre decisions polítiques. Els lobbys tenen la missió de reordenar l'acció política amb els interessos polítics particulars tal com s'estructura en Estats Units i Gran Bretanya.

Les associacions d'interès a Espanya

El lobby més important d'Espanya anterior a la dictadura franquista fou l'església catòlica i és que part de les accions de l'Estat les portava a terme l'església com el codi moral, el penal, el civil, els registres i l'acció jurídica. Anava més enllà dels grups de pressió, ara sí que el que ha de fer és pressionar per aconseguir accions de l'Estat però abans no. La resta eren dèbils. Els empresaris industrials eren pocs i perifèrics (Euskadi, Catalunya i Llevant) fins als anys 60 que no s'industrialitzarien altres zones. A Euskadi no hi havia la necessitat de crear grups de pressió, era cosa de l'Estat que pertanyia a l'Alta Banca que participava

directament en el poder polític. A Catalunya, hi havia pocs empresaris que havien pertanyut l'administració. És per això que crearien Foment del Treball com a grup de pressió i que acabaria configurant la Lliga Regionalista. Els sindicats eren organitzacions habitualment secretes i clandestines connectades a grups secrets d'acció directa, no pas de defensa d'interessos.

Durant el règim franquista les associacions d'interès d'èpoques anteriors van patir un fort revés. El règim va mantenir un control ferri sobre l'articulació dels interessos socials bàsics. Les relacions entre treballadors i empresaris van estar marcades per l'intervencionisme estatal, l'autoritarisme i la falta de llibertats polítiques. Empresaris i treballadors estaven obligats a integrar-se en el sindicat vertical OSE (organització sindical espanyola), que formava part de l'aparell polític de l'Estat quan els membres sindicals ocupaven alhora un càrrec polític. Això últim portava al fet que el ministre de Treball fos, en última instància, qui dictés les condicions de treball mitjançant el control de la negociació col·lectiva.

En els últims anys del règim, aquesta situació es va fer cada vegada més insostenible a causa de les transformacions socials i econòmiques del país. L'impuls de la indústria i la influència de les democràcies occidentals que envoltaven Espanya va fer que aquest sistema de canalització dels interessos és mostrés obsolet i incapaç de donar sortida a les noves demandes de la societat. Així que, després de la mort de Franco i d'un debat intens sobre el tipus d'associacionisme que s'hi havia d'instaurar, es va optar pel pluralisme i l'oberta competitivitat entre les centrals sindicals, a partir de la Llei sobre regulació del dret d'associació sindical de 1977; hi van contribuir també els convenis de l'OIT sobre llibertat sindical i la Llei d'amnistia laboral, que va ratificar el Govern espanyol.

Ara bé, abans del 77, la cultura de pressió era molt escassa, no hi havia antecedents. La església catòlica en la transició estava dividida, tingué més poder la part laicista de l'església que comptava amb el suport del Vaticà. En la transició cap a la democràcia es va incrementar el pes de les associacions ja que garantien la governabilitat i eren actors imprescindibles per aconseguir el compliment de determinats objectius.

Els empresaris com a grup de pressió

Als inicis dels anys 70, hi havia dos models de burgesia, una minoritària i jove amb consciència de classe i connexions europees, amb un projecte de modernització d'Espanya, l'altre era el d'una burgesia majoritària amb poca consciència de classe, amb poc programa, poques connexions i que les que tenia era amb el sindicat vertical.

La democràcia implicava un canvi important en el món econòmic i social. Passaven d'un sistema paternalista i proteccionista a un sistema liberal i insegur on les normatives es fixarien mitjançant pactes econòmics amb la classe obrera i els sindicats. Es passava d'un món sense competència a un altre món on sí n'hi havia. Un món on la competitivitat i la modernitat dels empresaris era essencial.

Per aquest canvi, era necessari la organització d'empresaris petits i mitjans en xarxes més grans capaces de vertebrar aquestes accions que Espanya havia fet l'Estat mentre que a Europa se n'ocupaven les organitzacions d'empresaris. Per exemple, qui decidia el calendari laboral, el seu horari...

Això es va realitzar a una gran velocitat, hi havia una visió de canvi de transformació de l'estructura normativa. A l'any 1.977, quan es va iniciar la redacció de la Constitució Espanyola es va aprovar la primera llei de vaga que fou pactada i als vuitanta es regularien les noves relacions laborals del món econòmic espanyol amb l'aprovació de l'Estatut dels Treballadors.

La xarxa d'empresaris que s'havia creat donà lloc a la creació de la Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresariales (CEOE) que va néixer al maig de 1.977 a partir de la unió d'altres grups d'empresaris: empresaris independents (Confederació Empresarial Espanyola, Agrupació Empresarial Independent...), líders i organitzacions professionals que existien de forma autònoma i paral·lela al sindicat vertical (Foment del

Treball) i un número important d'associacions sectorials i provincials provinents del sindicat vertical (Confederació Nacional de la Construcció, Federació de la Indústria Elèctrica...) Els impulsors van ser Ferrer Salat i Alfredo Molinos. Sorgí en el moment en que ja hi havia una llei electoral, s'estaven legalitzant els partits... és a dir, s'estava creant el sistema polític.

Quan es va incorporar Foment del Treball a la CEOE es convertiria en l'autèntic actor de negociació entre el govern i els sindicats. La majoria de l'empresariat estava despolititzat i es necessitava aquest marc de referència.

L'organització de la CEOE està formada per molta cúpula i poca base. Hi ha poca burocràcia i poques obligacions i mecanismes de control. L'afiliació pot ser directa o indirecta. Es poden afiliar empresaris individuals o col·lectius d'empreses. Això dóna lloc a poder rebre informacions, a projectar les connexions amb l'entorn, a política sindical i internacional i participar a fòrums. Pren decisions quan els nuclis d'organització així ho decideixen. Les seves funcions són: intercanvi d'informació, definició d'interessos, relació amb els mitjans de comunicació, relació amb la Unió Europea i les organitzacions internacionals, establir el marc global de relació amb els sindicats i mantenir relacions amb l'Estat Central i les Comunitats Autònomes.

En canvi, no diu res quan no hi ha convergència d'idees en la base, es prenen llavors decisions individuals al marge. No hi ha control ni sancions als seus membres. Serveix de mecanisme de consens. El primer president fou Ferrer Salat i el segon J.M. Cuevas. Des de que es va crear només ha tingut aquests dos presidents.

Internament, la CEOE és la cúspide de la piràmide associativa empresarial dit abans. És una associació d'associacions, en què no es dóna l'afiliació individual directa de les empreses. Està constituïda per unitats més petites, segons criteris sectorials i territorials. D'acord amb el primer criteri, les empreses d'un mateix sector s'associen en províncies o en àmbits territorials superiors, a excepció de la Confederació de Madrid (CEIM) i Foment del Treball Nacional (FTN) a Catalunya.

L'organigrama de la CEOE permet l'associació directa a la cúpula tant de les associacions intermèdies com de les de base. La flexibilitat associativa permet a les empreses de disposar d'una representació múltiple en diferents nivells orgànics. A això s'hi ha d'agregar que la CEOE permet l'afiliació d'empreses públiques, si bé no han ocupat fins ara una posició de lideratge en l'organigrama associatiu. En general, aquesta estructura organitzativa respon a la intenció de constituir una organització omnicomprensiva, que inclogui l'empresariat de tots els nivells i sectors d'empreses.

Hi ha tres associacions sectorials que agrupen bona part de les empreses i que donen legitimitat a la CEOE: la Confederació Nacional de la Construcció (CNC), la Confederació d'Organitzacions Empresariales del Metall (CONFEMETAL) i la Confederació Espanyola de la Petita i Mitjana Empresa (CEPIME). Recentment, la Confederació Nacional d'Agricultors i Ramaders (CNAG), membre de la CEOE, ha cobrat més rellevància amb la integració de l'Estat Espanyol a la Unió Europea. Formada majoritàriament per latifundistes d'Andalusia i d'Extremadura, s'ha arribat a erigir en mitjancera d'aquests interessos i demandes de la UE.

D'altra banda, destacar que hi haurà múltiples organitzacions empresarials com la CEFES, la COPYME... que quedaran al marge tot i l'aparició de la CEOE, entrant alguns dintre d'ella però mantenint la independència. Altres organitzacions empresarials:

- Cercle d'empresaris: format per directius de grans empreses. Porten a terme una política de pressió sobre el Parlament i les Administracions.
- Associació per al Progrés Empresarial: es dedica a la formació d'empresaris i a l'intercanvi d'informació.
- Cambres de Comerç, Indústria i Navegació: són institucions públiques que compleixen una funció important en la provisió de recursos tècnics que ajuden a l'exportació.

- Associacions d'agricultors, ramaders, entre d'altres.

Els principals reptes de l'empresariat espanyol han estat cohesionar i unificar propostes d'un sector dispers i molt variat i defensar una política econòmica de tall neoliberal, orientada a una menor intervenció de l'Estat, una major flexibilitat en el treball, una menor adequació entre salari i productivitat, la reducció d'aportacions a la Seguretat Social i obtenir millors avantatges fiscals.

Els sindicats espanyols

A l'hora d'analitzar els sindicats espanyols cal advertir que és molt difícil el seu estudi degut a que les fonts són contradictòries i, per tant, no són fidedignes.

A l'inici de la transició, a Espanya hi havia un sindicat democràtic, unitari i organitzat que era Comissions Obreres (CCOO) que havia nascut a partir del Sindicat Vertical a partir de la infiltració (que consisteix en entrar a casa de l'enemic i ocupar-lo des de dins). Aquest sindicat vertical estaria format per persones liberals, comunistes, socialistes, socialdemòcrates... de tot tipus d'ideologia, però els que tindrien majoria serien els d'opcions d'esquerres. Ara bé, els democratacristians tingueren un paper important.

Quan es va començar a crear el sistema de partits es va iniciar el debat de si mantenir un sindicat unitari o crear un sindicat proper a cada partit com succeïa arreu d'Europa. Al maig de 1.977, CCOO acceptà, no sense problemes, la ruptura del moviment sindical, marxant del sindicat vertical els nuclis socialistes creant la UGT i els democratacristians a la Unió Sindical Obrera (USO)

La Unió General de Treballadors (UGT) va ser fundada a finals del segle XIX pel líder socialista Pablo Iglesias i fins a la Guerra Civil va ser un dels sindicats més poderosos de la classe obrera. Durant el franquisme va quedar reduït a uns quants líders exiliats i escassos recursos organitzatius en les zones de més tradició sindical com Astúries i Biscaia, mai havia deixat d'existir. Amb el procés d'industrialització dels anys seixanta i l'aparició de dos sindicats clandestins (CCOO i USO), la UGT es va plantejar el seu model organitzatiu i es va vincular ideològicament al Partit Socialista. Cal destacar que aquest pas dels nuclis socialistes del sindicat vertical que hi havia durant el règim a la UGT no es va produir completament, van quedar alguns reductes a CCOO. Es va proposar més endavant que tot militant socialista milités a UGT, tot i que no es va aconseguir completament.

Dècades després que es creés la UGT, al final dels anys cinquanta, va néixer CCOO, primer com un moviment obrer reivindicatiu per a la millora dels salaris i les condicions de treball i després, el 1976, com a central sindical. Amb la seva vinculació ideològica al Partit Comunista (PCE), va passar de les reivindicacions estrictament laborals i sectorials a tenir un programa més ampli de demandes socials, cosa que va contribuir que arribés al període de la transició com un dels sindicats més ben organitzats i amb més influència sobre la classe obrera. També hi va ajudar la seva estratègia de penetració en els sindicats franquistes i una estructura orgànica flexible, més pròxima a la d'un moviment en què conflueixen sectors bastant amplis de treballadors.

A mesura que CCOO anés tendint cap al comunisme, la USO va anar augmentat el suport entre els treballadors, tot i que mai aconseguiria el suport que rebien els altres dos sindicats majoritaris: CCOO i UGT.

A Euskadi i Galícia es crearen sindicats propis, en canvi a Catalunya això no va succeir. A Euskadi: Solidaritat de Treballadors Bascos (LAB-ELA-STV) i Galícia: Confederació Intersindical Gallega (INTG). D'altra banda, quan es va crear l'Estat de les autonomies els diferents sindicats s'hi van adaptar, especialment CCOO que delega una forta autonomia a Comissió Obrera Nacional de Catalunya (CONC), delegació de CCOO a Catalunya que el converteix gairebé en un sindicat independent i que la converteix en una de les seves associacions territorials més influents. Aquests tres sindicats són els que han dominat el panorama sindical en els seus respectius territoris. Precisament, és CCOO el sindicat més descentralitzat, UGT en menor mesura, el qual crea un sistema sindical federal.

Una manera d'aclarir el panorama sindical van ser les eleccions sindicals lliures que es van fer el 1.978. S'hi va oposar la CEOE i el Govern va voler retardar la data per prevenir que la UGT sortís afavorida i que el PSOE es veiés enfortit.

Aquestes eleccions van posar de manifest les diferències entre les diferents organitzacions: la UGT es va presentar com un sindicat socialista, mentre que CCOO va tractar d'encobrir els seus vincles amb el PCE i de donar una imatge moderada. L'USO va destacar la seva autonomia respecte als partits polítics i els sindicats regionals ELA-STV, INTG i LAB van mostrar programes independentistes.

Inicialment, CCOO era el sindicat principal i majoritari durant l'inici de la transició i durant els anys 80. A partir de 1.985-86, UGT va començar a marcar distàncies amb el partit del govern (PSOE) i inicia una oposició, situació que li va permetre créixer superant ja a CCOO. En canvi, això no succeeix a Catalunya, que ha estat la única autonomia que CCOO ha tingut i té més suport que UGT

Jurídicament, les relacions laborals i el model sindical van quedar recollits en la Constitució i en l'article 28 de la jurisprudència del Tribunal Constitucional que reconeix com a drets fonamentals la lliure afiliació sindical, el dret dels treballadors a la vaga i el dret de la negociació col·lectiva laboral entre els representants dels treballadors i dels empresaris. Amb aquest últim dret, les negociacions entre associacions van adquirir un caràcter vinculant.

A més del reconeixement de l'economia de mercat, la Constitució Espanyola de 1.978 estableix l'obligació de promoure la participació en l'empresa i el reconeixement de la participació dels sindicats en la Seguretat Social i en l'activitat dels organismes públics la funció dels quals afecti directament la qualitat de vida o el benestar general. En definitiva, jurídicament es reconeix els sindicats com a organismes indispensables per a la defensa i promoció dels interessos dels treballadors i també com a òrgans bàsics del sistema polític.

Els espanyols senten desconfiança pels sindicats, tot i que els consideren necessaris per establir marcs laborals són negatius en els comitès d'empresa. Els entenen com una lluita d'interessos no pas polítics. Ara bé, els veuen massa radicals fins al punt que el propi treballador no té ni consciència sindical ni social i és molt més moderat que el propi sindicat que forma part.

Pel que fa a la seva actuació, a l'inici de la transició, es van firmar acords amb l'Estat i els empresaris per a reduir la inflació (reducció de salaris, nou marc laboral més flexible) i com a contrapartida, van aconseguir polítiques de modernització i preparació del nucli obrer. Fins ara el paper de sindicats i organitzacions empresarials, junt amb la col·laboració del govern, ha estat el de negociar i concertar acords de política laboral, des del marc del corporativisme liberal o negociat. Bàsicament, el que es busca amb aquests pactes entre actors privats i públics és aconseguir la implicació dels primers en les polítiques econòmiques particulars, per tal d'evitar protestes i pressions a l'executiu.

Alguns autors han qüestionat la tendència a decidir la política econòmica per mitjà d'aquests pactes entre actors privats concrets i Govern. S'afirma que l'autoregulació corporativa que s'aconsegueix mitjançant aquests actors privats condueix a la pèrdua de publicitat dels acords i a la reducció de la influència que hi pugui tenir el conjunt de la societat.

Internament, CCOO i UGT comparteixen la cultura del sindicalisme de classes i totes dues aspiren a impulsar transformacions globals de la societat. Aquest caràcter de classe fa que totes dues s'oposin a un altre tipus d'organitzacions sindicals de caràcter professional o sectorial i que imposin traves a la influència d'aquestes organitzacions alternatives a les negociacions laborals.

El caràcter classista també ha impedit l'afiliació de treballadors professionals i de coll blanc, que constitueixen sectors laborals en creixement, davant la disminució de la capa de treballadors de la indústria tradicional. Aquests últims constitueixen avui en dia la base social de suport dels sindicats, llevat d'excepcions

significatives en el sector de l'ensenyament, els serveis públics i el transport.

Quan a la seva organització interna, totes dues centrals sindicals comparteixen una doble estructura sectorial i territorial, en què les unions territorials presenten serveis generals diversos i les federacions d'indústria es concentren en la negociació col·lectiva. Tanmateix, totes dues centrals difereixen quan a la centralització i disposició de l'aparell administratiu.

En la UGT els afiliats són membres de la secció sindical de l'empresa en què treballen i de la unió local o territorial en què resideixen. Quan al disseny organitzatiu, ha superat CCOO en donar cabuda a treballadors tècnics i professionals de coll blanc i crear seccions especials per a tècnics i quadres dins de cada federació d'indústria. Formalment, aquestes últimes tenen igual capacitat d'influències en les polítiques de l'organització que les unions territorials, però de fet aquestes últimes tenen més pes en la definició d'estratègies generals i de la funció dels sindicats.

En canvi, CCOO es caracteritza perquè té una estructura més descentralitzada. Les federacions d'indústria no tenen tant de pes com en la UGT. Són les unions territorials les que compten amb l'autonomia i el control dels recursos financers i organitzatius més grans. Així mateix, ha donat impuls a la unió local com a base fonamental d'afiliació. En part, això ha portat al fet que la centralització de les estratègies organitzatives sigui rebutjada per les pròpies organitzacions territorials, en particular, per la Comissió Obrera Nacional de Catalunya.

Si es comparen les confederacions sindicals espanyoles amb les d'altres països europeus, destaca la descentralització més gran del cas espanyol i una baixa afiliació que es tradueix en escassetat de recursos per aquesta via. Les centrals sindicals espanyoles es financen principalment amb recursos i transferències de l'Estat. Quan a la dimensió administrativa, els dos sindicats majoritaris espanyols presenten nivells de desenvolupament molt inferiors respecte als seus veïns europeus.

Pel acabar, els canvis sindicals que s'han produït a Espanya durant la democràcia tendeixen a moderar els propis sindicats per acostar-se a les postures dels obrers.

Altres grups o moviments de pressió

Tot i la decadència de suport que ha entrat el moviment obrer inseparable de l'activitat sindical en els darrers temps han aparegut nous moviments que han experimentat un fort creixement. Un d'ells és el moviment feminista particularment actiu i que gràcies a això ha aconseguit passos cap a la igualtat de condicions de la dona en el camp laboral. Un segon és el moviment veïnal, tot i que també ha experimentat un cert declivi des dels vuitanta, el qual l'afecta l'apatia social i la falta de participació ciutadana conseqüent. El tercer és el moviment pacifista format en gran mesura per dones. La seva finalitat és evitar la violència com a mètode per a sol·lucionar un conflicte. Dins d'aquest destaca el Moviment d'Objecció de Consciència que defensava una actitud de desobediència civil davant del servei i les estructures militars.

LES ELECCIONS

TEMA 5 SISTEMES ELECTORALS I REGULACIONS ELECTORALS

Les eleccions són la comprovació empírica d'un sistema democràtic. Primer s'ha de crear la legitimitat per tal que la ciutadania hi confii, es permeti la assistència de grups d'interès que defensin els interessos dels ciutadans i també d'un seguit d'institucions polítiques (Congrés, Senat, Parlament...) que produeixen la creació de les elits polítiques (ministres, parlamentaris, regidors, diputats provincials...) Aquesta elit es professionalitzarà i es dedicarà a la política.

La elecció és un mecanisme tècnic de repartició del poder, no és neutra, són estables perquè qui les canvien

són els que estan en el poder (ja els hi va bé per això estan governant) i qui volen que es canviï no ho poden fer perquè no tenen la força suficient. Sempre es parla de la modificació del sistema electoral. En el 1.985 es fa fer una reforma però el nucli dur no va variar, és la mateixa llei electoral.

Primeres regulacions electorals

La primera regulació electoral espanyola fou la Llei Maura de 1.907 durant la Restauració Espanyola. Aquesta llei establia unes circumscripcions petites, uninominals majoritàriament (un sol escó en joc), només cinc foren plurinominals, amb fórmula electoral majoritària de vot militat. L'article 29 establia que quan només hi ha un candidat, aquest automàticament guanyava (això va crear el caciquisme, que eren acords entre elits per evitar competència electoral, la qual cosa va desencadenar molta corrupció).

Durant la II República es modificaria la magnitud de les circumscripcions (nombre d'escons que hi ha en joc en cadascuna) i passarien a ser plurinominals (dos o més diputats a repartir) i la seva extensió territorial seria la província. És l'antecedent més pròxim a l'actual sistema electoral. Precisament, el sistema electoral d'aquesta etapa de la història d'Espanya era assenyalat com un dels elements responsables de la inestabilitat política d'aquells anys. Aquest sistema electoral republicà estava caracteritzat pel vot femení, la rebaixa als 23 anys per a poder votar (considerat molt positiu en aquella època) però el que era més problemàtic era l'elecció del sistema d'escrutini majoritari, que va formar grans coalicions de partits que van portar aquella inestabilitat i aquells canvis radicals de govern. Així mateix, la fragmentació provocada pel número de partits era molt gran, el que va portar a una inestabilitat endèmica dels executius.

Quan es va iniciar la Transició, es va posar sobre la taula quin sistema electoral s'havia d'optar. L'únic que es tenia clar i era comú per a tots era que havia de ser diferent al de la II República, era el que no es volia tornar.

Passos previs a la regulació vigent del sistema electoral

Encara que el sistema electoral espanyol vigent va anar prenent forma al llarg de diverses reformes, les seves bases normatives es remunten a la Llei 1/1977, de 4 de gener, per a la reforma política que va obrir el camí per a les primeres eleccions democràtiques de 1.977 després de la Guerra Civil.

La llei, votada encara per les Corts Franquistes (i ratificada molt majoritàriament per la ciutadania través d'un referèndum celebrat el desembre de 1.976) va significar un canvi important respecte al sistema electoral anterior, ja que va reintroduir el sufragi universal i lliure per a les eleccions següents de 1.977. A més, va estipular que els membres del Congrés dels Diputats serien 350 i elegits utilitzant una fórmula electoral proporcional corregida per tal d'evitar la fragmentació de la càmera. En canvi, s'elegirien quatre senadors per província els quals serien assignats mitjançant una fórmula electoral majoritària. D'altra banda, establia que una cinquena part d'aquests serien de designació reial, tot i que al 1.979 aquests van desaparèixer i aparegueren els de designació autonòmica.

Es van crear quatre tipus d'eleccions distintes: generals (Congrés i Senat), autonòmiques (Parlaments de les Comunitats Autònomes), locals (Plens municipals) i europees (Parlament Europeu).

Les primeres eleccions democràtiques celebrades al juny de 1977, després de més de 40 anys sense haver-hi ja que les darreres foren les de febrer de 1.936 van celebrar-se d'acord amb el sistema electoral concretat pel Reial Decret Llei 20/1977, de 18 de març, que respectava els marges marcats per la Llei de la reforma política. La llei, però, va concretar, entre moltes altres coses, que la proporcionalitat seria corregida per la fórmula electoral d'Hondt, un mètode favorable per a les grans formacions polítiques. A més, per a poder formar part de la distribució dels escons, els partits haurien d'ultrapassar la barrera legal del 3% dels vots vàlids emesos en la circumscripció. D'altra banda, estableix que els límits de la circumscripció seran territorials i correspondran a les diferents províncies. A més, serien plurinominals i clarament desequilibrades (les de menys població tenien en proporció a les de més població, més escons). Els partits més extens serien sobrerrepresentats i els

tercers i quarts partits infrarepresentats. En el cas del Congrés, a més, les llistes serien tancades i bloquejades. Els ciutadans van passar a tenir coneixement de sigles i d'emblemes, no pas de persones. Això va reforçar els partits polítics.

Tot i que el decret–lleí es va fer per regular de forma provisional les eleccions de 1.977 es va aplicar fins als 1.985. Va regular totes les eleccions fins al 1.983, quan a través de la llei electoral local de 1.983, les eleccions locals van passar a ser regulades pel contingut d'aquesta darrera.

Les primeres eleccions democràtiques després de la dictadura de Franco van donar lloc a la creació d'unes Corts Constituents que elaborarien i aprovarien una Constitució, la de 1.978, que seria rectificada per la immensa majoria dels espanyols mesos més tard.

La normativa electoral de 1.977 va passar a ser regulada per la Constitució. Això va succeir perquè part de la UCD i de les forces de ruptura del règim així ho van voler. D'aquesta forma es va trencar una tradició, ja que mai s'havia inclòs en cap Carta Magna espanyola les línies mestres del sistema electoral. Una altra diferència amb el passat es tracta que la representació proporcional va passar a ser el criteri general, tret d'alguns casos com en el del Senat. A més, hi va passar a haver una pluralitat de lleis electorals, que no s'havia donat mai anteriorment.

L'elecció d'un sistema electoral determinat no és una elecció neutral en termes polítics. No hi ha dubte que el sistema electoral espanyol estava modelat amb l'objectiu d'afavorir els interessos polítics del partit progovernamental (UCD). En canvi, s'ha destacat, també, que el president Suárez no va arribar a negociar detalladament el sistema electoral actual, va buscar aconseguir tant els partits d'oposició democràtica (amb la introducció d'un sistema proporcional) com les forces conservadores agrupades en AP amb la concessió d'una correcció sobre la proporcionalitat (mètode d'Hondt, sistema majoritari pel Senat).

Doncs bé, la Constitució Espanyola de 1.978 recull tota la normativa electoral que hi havia fins aleshores. Això provoca que no es pugui reformar radicalment el sistema electoral, perquè el seu nucli dur es va constitucionalitzar. Per a poder reformar el sistema, caldria reformar la Constitució, la qual cosa és una tasca molt difícil i complicada.

La Constitució estableix que la sobirania nacional resideix en el poble espanyol del qual surten els poders públics (art. 1.2). D'altra banda, tots els espanyols poden accedir a càrrecs públics (art.23), els estrangers de la Unió Europea poden participar en les eleccions municipals (art.13) i considera Llei Orgàniques, els Estatuts d'Autonomia, els drets fonamentals i, lògicament, les Llei Orgàniques (entre elles la del Règim Electoral) que elabora l'Estat. Tot allò que estigui regulat com a tal, no es podrà modificar fàcilment, caldrà seguir uns determinats i difícils passos, i les diferents comunitats autònomes ho hauran d'aplicar. Això es pot entendre com una sostracció de competències de les autonomies per part de l'Estat.

D'altra banda, va deixar l'empremta sobre el desenvolupament del futur sistema electoral espanyol, sobretot en els articles 68 i 69. Així, doncs, els poders constituents van optar per regular les bases del sistema electoral el màxim possible dins la Constitució mateixa, amb l'objectiu de dificultar possibles canvis empresats per les majories parlamentàries i evitar l'inestabilitat del sistema.

Doncs bé, les Eleccions Generals estan regulades per l'article 68 i 69, les autonòmiques el 152 i les locals el 140. En les primeres està molt regulat i no deixa marge de maniobra. En canvi, si que en deixa a les locals. Doncs bé, l'article 68 estableix que el Congrés estarà format per un mínim de 300 i un màxim de 400 diputats elegits per sufragi universal, lliure i secret, la província es la circumscripció electoral, la llei electoral serà la que distribuirà aquest nombre d'escons entre la població en proporció al nombre d'habitants, tot i que n'hi haurà un mínim de dos diputats per província, criteri d'escrutini proporcional per al Congrés i les eleccions es celebraran entre 30 i 60 dies després de la finalització de la legislatura que duraria un màxim de quatre anys.

En relació al Senat (article 69) estableix que s'elegirien 4 senadors per província a través de sufragi universal, lliure i secret i escrutini majoritari. Aquest criteri es modificarà pels arxipèlags (3 les illes grans i 1 les petites) i Ceuta i Melilla (2 cadascuna), fet que les converteix en suprarepresentades. D'altra banda, hi haurà una sèrie de senadors elegits per les autonomies, que s'escollirà un per autonomia més un altre per a cada milió d'habitants que tingui. El Senat seria la càmera de representació territorial. D'altra banda estableix que la llei serà la que determinarà les causes d'inelegibilitat i d'incompatibilitat.

Pel que fa les autonòmiques, estableix que les de rang primer o històriques (Catalunya, Galícia, Euskadi i Andalusia) estaran regulades per l'article 152. Constaran d'una assemblea legislativa, elegida per sufragi universal, lliure i secret de representació proporcional territorial que asseguri la representació de totes les parts de la comunitat.

L'article 140 regula les eleccions locals. Tots els alcaldes i regidors han de ser elegits per sufragi universal, lliure i secret, i els alcaldes poden ser escollits pels regidors o directament pel poble, tot i que la llei electoral desenvolupada posteriorment això no ho contempla.

La Llei Orgànica del Règim Electoral General (LOREG)

El 19 de juny de 1.985 es va aprovar la Llei Orgànica 5/1985 del règim electoral general (LOREG). Va passar a regular les eleccions generals (Congrés i Senat), les locals i, posteriorment, les europees. D'altra banda, es considera una llei supletòria en les eleccions autonòmiques, és a dir, s'aplicarà la LOREG per l'elecció de l'assemblea de la comunitat autònoma a aquelles autonomies que no hagin aprovat la seva pròpia llei electoral o que tinguin determinats buits en les pròpies lleis autonòmiques. És una llei orgànica amb apartats no orgànics. Va incloure tota la normativa i legislació electoral que hi havia fins aleshores i la va ampliar.

El títol primer (la part orgànica de la llei) regula totes les eleccions: els elements d'elecció i el procediment electoral. Pel que fa a la regulació dels primers estableix:

- Sufragi actiu i passiu / Cens

La Constitució Espanyola estableix que el ciutadà espanyol té dret a sufragi. Cal distingir els dos tipus de sufragi i que la LOREG desenvolupa.

Sufragi Actiu: possibilitat d'exercir el dret de vot. Són titulars d'aquest dret tots els espanyols majors de 18 anys, que no se'ls hi hagi privat el dret de votar (dret polític) a través d'una sentència judicial ferma (és a dir, que no es pot recórrer a cap més tribunal), que es pot produir per condemna a algun delictes o bé per una sentència que declari la incapacitat política o bé que ordeni l'internament a un centre psiquiàtric. D'altra banda, tothom qui pot votar cal estar inscrit en el cens electoral. El sufragi actiu és universal, lliure i secret. (El masculí es va introduir a Espanya al 1.890, mentre que el femení es va aprovar a la Segona República). D'altra banda, cal destacar que hi ha una possibilitat que no existeixi una sentència judicial ferma per impossibilitar el dret a vot i es tracta dels delictes de terrorisme seguint la Llei de Partits aprovada el 2.002. D'altra banda, es pot donar el cas que es tingui el dret a votar però que no es pugui exercir en unes determinades eleccions perquè hi ha errors en el cens, és per això, que setmanes abans de la jornada electoral es porta una exposició pública del cens.

El cens el realitza l'Administració Pública a través de la Oficina del Cens Electoral que depèn de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) que recull les dades dels Ajuntaments, consolats i el registre civil. S'elabora exclusivament per a les eleccions i aquestes administracions estan obligades a donar la informació. El cens és públic tant pel ciutadà que el pot consultar com per les candidatures que concorren a les eleccions. Públicament consta el nom, els cognoms, la data de naixement i de forma no pública, el sexe, el nivell d'estudis i la professió. El cens es tanca el dia un del mes anterior a les eleccions quan se suposa que ja s'ha tingut temps suficient per rectificar les dades. Està supervisat per la Junta Electoral Central.

Sufragi passiu: es tracta del dret de ser elegit. Són titulars d'aquest dret els ciutadans espanyols que compleixin tots els requisits que marca el sufragi actiu, a més a més, tampoc podran exercir-lo aquells que es trobin localitzats en algun dels casos d'il·legibilitat o d'incompatibilitat. Actualment, no poden ser elegits els membres de la família reial (rei, reina, fills i conjuges), els presidents del Tribunal Constitucional, Suprem, del Consell d'Estat, del Tribunal de Comptes, els magistrats del Tribunal Constitucional, els vocals del Consell General del Poder Judicial, els membres del Consell d'Estat i del Tribunal de Comptes. Tampoc el defensor del poble ni els seus adjunts, el fiscal general de l'Estat, els subsecretaris, secretaris generals i directors generals dels departaments ministerials, els directors del gabinet de presidència i dels diferents ministeris i dels secretaris d'Estat, magistrats, jutges i fiscals en actiu, militars i membres de les forces i cossos de seguretat i de la policia, els membres de les juntes electorals, els delegats del govern a les comunitats autònomes, el director general de RTVE i els directors de les societats de l'ens públic, i de tots els organismes autònoms de l'Estat, entre d'altres càrrecs públics. Per a poder-se presentar han de renunciar al seu càrrec. Precisament aquestes causes d'inel·legibilitat s'expandeixen més en cada reforma de la LOREG.

b) Candidatures

Per a ser elegit cal formar part d'una candidatura, poden presentar-se els partits, les federacions de partits, les coalicions i les agrupacions d'electors, que són llistes elaborades per un percentatge d'electors de la circumscripció la qual es presenten. És més senzill crear un partit que una agrupació. Per a crear un partit només cal cinc persones, pagar 100 euros al notari i registrar-se degudament al registre de partits. Molts grups d'electors acaben sent partits, d'altra banda destacar que solen presentar-se bàsicament a les eleccions municipals.

Les candidatures han de presentar llistes completes, tancades i bloquejades. Es composaran d'un número de persones segons el nombre d'escons a cobrir, més un seguit de suplents, una carta d'acceptació a formar part de la candidatura i cadascuna nomenarà un administrador i un representant. Les donacions, ingressos i despeses de la candidatura seran administrades per l'administrador. Si la candidatura es presenta en més d'una circumscripció s'haurà de crear un administrador central que actuarà com a coordinador. També hi haurà apoderats i interventors el dia de la jornada electoral. Els apoderats caldran inscriure's prèviament davant notari o davant el Secretari de la Junta Provincial o de Zona, els quals li donaran la corresponent credencial. Han d'exhibir-la juntament amb el DNI als presidents de les diferents meses electorals que controlin. Poden circular per més d'una mesa electoral, estar present durant l'escrutin i formular reclamacions i queixes. El representant de cada candidatura podrà nomenar a més fins a dos interventors per cada mesa electoral que hauran de formar part del cens electoral i exercir el seu dret a sufragi en la mesa que formin part. Tindran veu però no vot. Representaran la candidatura a la mesa i validaran el recompte dels vots.

c) Circumscripcions i fórmules

Totes són territorials. En les generals, tant el Congrés com en el Senat, les circumscripcions són petites i plurinominals, els límits de les quals corresponen als límits de la província. En les eleccions europees, hi ha una única circumscripció plurinomial que correspon a tot Espanya i en les municipals la circumscripció és el municipi. S'empra la llei d'Hondt com a fórmula electoral, excepte el Senat que és un sistema majoritari limitat i en el cas dels municipis de menys de 250 habitants, els que tenen entre 100 i 250 escullen els seus representants com el Senat, en canvi els de menys de 100 habitants es tracta d'un consell obert (assemblea) que elegeixen l'alcalde directament per majoria simple i les decisions que es prenen en la població es prenen per assemblea.

d) Administració electoral

L'administració electoral a Espanya es basa en l'administració judicial. És una administració que té com a funció garantir la legalitat i la transparència de les eleccions, per la qual és l'autoritat que vigila que les eleccions que es celebrin siguin realment lliures i competitives. El sistema espanyol és un sistema piramidal

formada per diferents nivells d'administració electoral: (de baix a dalt)

- Meses electorals: representen l'administració electoral in situ, és a dir, controlen i vetllen la jornada electoral. La mesa està formada per un president i dos vocals, que són assignats mitjançant un sorteig entre totes les persones censades en aquella secció del districte electoral. El sorteig el realitza el plenari municipal. La funció d'aquesta tasca és d'obligat compliment, i qui no la realitzi està penalitzat judicialment amb sancions econòmiques i inclús la pena de presó.
- Junes Electorals: formades per membres en actiu del poder judicial han de respondre els conflictes que sorgeixen en un termini màxim de 24 hores. Es subdivideixen (de menor a major rang) en:
 - Junes de zona: el seu límit territorial correspon a un partit judicial, la seu de les quals es troba a la capital d'aquest partit. Es constitueixen 3 dies després que es convoqui la jornada electoral i estan en actiu fins 100 dies després de la celebració de les eleccions.
 - Junes provincials: el seu límit territorial és la província, la seu de les quals es troba a la capital de la província. Es constitueixen 3 dies després que es convoqui la jornada electoral i estan en actiu fins 100 dies després de les eleccions. Resolen allò que les juntes de zona no han pogut resoldre.
 - Junta electoral Central: és un òrgan permanent, tot i que quan ho hi ha eleccions rarament es reuneix. Els seus membres són inamovibles i són elegits pel Parlament. El seu àmbit és tot el territori nacional i la seu es troba a la capital, Madrid. Resol els problemes no resolts per la resta de juntes.

Cal dir que en el cas català, al no haver-hi llei electoral pròpia, no s'ha constituït mai una junta electoral central catalana, per tant, tot el que no resolen les juntes provincials ho ha de fer la junta electoral central.

e) Eleccions

El dia abans de la jornada electoral és el dia anomenat de reflexió on està prohibit fer qualsevol acte de campanya. La campanya electoral comença a les 0:00 de 15 dies abans d'aquest dia de reflexió. Pel que fa a les enquestes se'n poden publicar fins 5 dies abans de la votació. Els sondeigs electorals realitzats a peu d'urna no es poden publicar fins un cop s'han tancat els col·legis electorals. La jornada electoral comença a les 8 del matí quan els vocals i presidents prenen possessió, igual que els interventors i els apoderats. A les nou s'obren els col·legis que resten oberts ininterrompudament fins a les vuit del vespre quan tanquen i comença el recompte de vots que es fa públic i en el qual poden ser presents els ciutadans. Un cop s'ha realitzat es certifica en una acta de resultats i juntament amb els vots s'envia a la junta electoral de zona que tres dies de l'elecció repetirà el recompte de forma pública.

Les eleccions poden plantejar reclamacions que han de presentar-se a través del recurs contenciós-administratiu i davant la Junta Electoral corresponent. El Tribunal Judicial encarregat per a la resolució dels mateixos serà la Sala del Contenciós Administratiu del Tribunal Suprem en el cas de les eleccions del Parlament Europeu i les eleccions generals. En canvi, les locals i les autonòmiques se n'ocuparà la Sala del Contenciós Administratiu del Tribunal Superior de Justícia de cada comunitat autònoma.

Sistema electoral

- Congrés dels Diputats

S'elegeixen 350 diputats, la circumscripció dels quals és la província. S'elegiran un mínim de 2 diputats per província, la resta es repartiran en proporció a la població. El decret de convocatòria electoral determinarà en cada cas quants diputats corresponen a cada territori. En el cas de Ceuta i Melilla estaran representades cadascuna per un diputat.

La barrera legal per entrar en el repartiment dels escons que hi ha en joc és del 3%. El sistema que tradueix els

vots en escons és la fórmula proporcional corregida de la Llei d'Hondt. La forma de vot és de llista tancada i bloquejada. En el cas que un diputat mori, renunciï o sigui incapacitat, el càrrec serà atorgat a un altre candidat de la llista o a un suplent segons correspongui. En el cas de Ceuta i Melilla seran substituïts per els seus determinats suplents.

- El Senat

Hi ha dos tipus de senadors. Els elegits de forma directa i els elegits de forma indirecta. Els de directa s'elegeixen per sufragi universal lliure i secret a raó de quatre per província que és la circumscripció electoral. La fórmula electoral que tradueix els vots en escons és la fórmula majoritària simple, és a dir, els quatre amb més vots són els que obtenen l'acta de senador. La forma de vot és de llista oberta i no bloquejada. Els ciutadans poden escollir els candidats de diferents llistes i mitjançant l'ordre que desitgin. D'altra banda, no totes les circumscripcions elegeixen 4, Ceuta i Melilla n'elegeixen dos respectivament i pel que fa les illes, les grans (Mallorca, Gran Canària i Tenerife) n'elegeixen tres, les petites (Eivissa, Menorca, Fuerteventura, Gomera, Hierro, Lanzarote y la Palma) un. A més a més, els ciutadans només poden marcar tres candidats en el cas de les que elegeixen quatre, dos en el cas de les illes grans i Ceuta i Melilla i un la resta d'illes. En cas de mort o renúncia o incapacitat serà substituït per un suplent.

Els senadors elegits de manera indirecta són elegits per les assemblees legislatives de cada comunitat autònoma de la forma que aquestes ho reguli. S'elegirà un senador per comunitat autònoma, més un d'extra per a cada milió d'habitants en el territori de la província.

- Eleccions Municipals

En les eleccions municipals la circumscripció electoral és el municipi que s'elegiran per sufragi universal lliure i secret un número determinat de regidors depenent de la població del municipi. Fins a 250 residents, s'elegiran 5 regidors, de 251 a 1.000 7, de 1.001 a 2.000 9, de 2.001 a 5.000 11, de 5.001 a 10.000 13, de 10.001 a 20.000 17, de 20.001 a 50.000 21, de 50.001 a 100.000 25 i de 100.001 en endavant, 25 més 1 per a cada 100.000 habitants. La fórmula electoral és proporcional corregida a través de la Llei d'Hondt. El llindar electoral se situa al 5%. La forma de vot és de llista tancada i bloquejada. Un cop s'ha constituït el plenari, aquest elegeix l'alcalde per majoria absoluta en la primera volta i per majoria simple en la segona.

En el cas de municipis d'entre 101 i 250 habitants cada partit, coalició o agrupació presentarà una llista amb un màxim de cinc noms, cada elector podrà votar a quatre d'ells, els cinc amb més vots seran elegits, en cas d'empat s'elegiran per sorteig.

En municipis de menys de 100 habitants s'elegirà l'alcalde de manera directa a través d'un sistema majoritari. Es crearà una assemblea on formaran part els veïns i les veïnes que seran qui prendran les decisions. Per últim destacar que en aquestes eleccions poden votar tots els residents a Espanya que estiguin nacionalitzats en un país membre de la Unió Europea.

- Parlament Europeu

La circumscripció electoral serà única i correspondrà al total del territori nacional. S'elegiran un determinat nombre d'eurodiputats que es determinarà en cada convocatòria electoral. No hi haurà barrera electoral, i la fórmula serà la proporcional corregida de la Llei d'Hondt. La forma de vot serà a llista tancada i bloquejada. D'altra banda, en aquestes eleccions també poden votar els ciutadans nacionalitzats en un país membre de la Unió Europea resident a Espanya.

Els efectes del sistema electoral espanyol:

un sistema proporcional amb efectes majoritaris

Ens centrarem a analitzar el cas del Congrés dels Diputats ja que el del Senat al utilitzar una fórmula electoral majoritària la desproporcionalitat es veu molt accentuada.

Respecte al Congrés dels Diputats, la distorsió de la proporcionalitat del sistema electoral espanyol es manifesta en dos aspectes: en primer lloc afecta la relació entre el percentatge de vots obtinguts per cada partit i el percentatge corresponent d'escons obtinguts en el Congrés. En segon lloc, també es manifesta una desproporcionalitat entre el nombre d'escons assignats a cada circumscripció i el seu pes en el cens electoral. Hi ha partits sobrerrepresentats i infrarepresentats d'una banda i electors sobrerrepresentats i infrarepresentats de l'altra.

Pel que fa al primer fenomen, s'observa que el sistema electoral enforteix els partits grans amb una forta implantació a tot l'Estat, com és el cas del PSOE i del PP. Debilita encara més els partits petits d'àmbit estatal amb un suport electoral dispers, com és el cas d'IU. Premia aquells partits polítics amb una forta implantació territorial concentrada com és el cas de CiU a Catalunya i del PNV a Euskadi.

La desproporcionalitat no és deguda tant a la utilització de la Llei d'Hondt sinó a l'ús d'un nombre molt elevat de circumscripcions petites. La qual cosa dificulta la presència de més de dos partits. En canvi, les més grans, existeix una major proporcionalitat entre el nombre de vots i els escons obtinguts i un pluripartidisme més accentuat.

El segon fenomen consisteix en una desproporcionalitat en el nombre d'escons assignats a cada circumscripció. Hi ha un mínim de dos diputats per circumscripció ignorant fins a cert punt el pes censal de la mateixa. Així doncs, les circumscripcions menys poblades tendeixen a ser sobrerrepresentades i les més poblades infrarepresentades. A part d'aquestes efectes mecànics, també s'ha detectat uns efectes de caràcter més psicològic. Aquests efectes no només ajuden a reforçar l'efecte majoritari, sinó que incideixen tant en el comportament dels líders polítics com en el comportament dels propis electors.

A causa d'això, moltes formacions polítiques es fusionen o formen coalicions amb l'objectiu de disminuir la dispersió del seu suport electoral. Però s'ha observat que els mateixos electors són els que anticipen les conseqüències majoritàries del propi sistema electoral. Utilitzen sovint l'anomenat vot útil. Voten sabent que la seva preferència principal difícilment sortirà elegida, per tant, votaran un partit molt similar en termes ideològics, però amb més probabilitats de guanyar. Aquest fet només condueix a una concentració més gran dels vots als partits majoritaris en l'àmbit estatal i a un augment dels efectes majoritaris anticipats per ells mateixos. Aquest vot útil s'accentua més en les petites circumscripcions on difícilment sortiran elegits més de dos partits.

Temes 6, 7, 8 i 9 Comportament electoral

Després de la mort del general Franco, les primeres eleccions democràtiques a Espanya van tenir lloc el juny de 1.977. A partir de llavors s'inaugura el període d'estabilitat democràtica més llarg de la història d'Espanya. Fins a l'any 2005 s'han celebrat nou eleccions generals o legislatives, set municipals, set eleccions autonòmiques a Catalunya, Galícia, Euskadi i Andalusia i sis a la resta de comunitats autònomes i cinc al Parlament Europeu. Igual que ocorre en les altres democràcies parlamentàries, les convocatòries electorals han tingut lloc cada quatre anys, llevat de convocatòria anticipada per part del president del Govern en el cas de les eleccions general o del President Autonòmic en el cas de les autonomies històriques i amb l'excepció de les eleccions al Parlament Europeu que es renova cada cinc anys. Aquesta llarga sèrie d'eleccions lliures, competitives i periòdiques consolida Espanya com a país democràtic i permet analitzar les tendències en el comportament electoral i el sistema de partits.

Els diferents tipus d'eleccions esmentats corresponen als quatre nivells de govern que hi ha Espanya: local, autonòmic, estatal i europeu.

Les competències de cada nivell de govern no són les mateixes: el nivell estatal i autonòmic destaquen perquè tenen més atribucions. Les atribucions autonòmiques són més importants en el cas de les comunitats anomenades històriques: Catalunya, Euskadi, Galícia i Andalusia perquè han accedit a l'autonomia extensa ràpidament, gràcies a l'article 151 de la Constitució de 1.978. A més els seus partits polítics principals, almenys en el cas d'Euskadi i de Catalunya, han mantingut la voluntat d'ampliar el sostre competencial. Això no obstant, la resta de comunitats autònomes, malgrat un origen competencial més restringit i controlat pel Parlament estatal, estan accedint també, seguint diferents ritmes, a la plena autonomia. Les eleccions a Espanya desenvolupen diferents funcions. La primera d'elles és la de produir representació, selecció i control dels representants. La segona és a partir d'aquesta representació proporcionar un govern. I la darrera, és generar legitimació i participació al sistema democràtic.

Les eleccions autonòmiques i municipals de les dotze autonomies de la vida lenta i Navarra es fan simultàniament. Aquesta coincidència fa més difícil que durant la campanya electoral els partits i els ciutadans mateixos distingeixin clarament entre les qüestions, els programes i els candidats d'àmbit local i d'àmbit autonòmic. Però també se sol argumentar que la coincidència de diverses eleccions afavoreix la mobilització electoral. En tot cas, els partits majoritaris estatals (PP i PSOE) han demostrat diverses vegades que prefereixen el manteniment d'aquestes convocatòries conjuntes.

Abstenció

Els ciutadans també perceben de manera desigual els diferents tipus d'eleccions i nivells de govern. En la immensa majoria dels països democràtics, l'interès i l'atenció pels resultats de les eleccions legislatives i pel parlament i el govern central és superior al que es produeix vers a la resta d'institucions polítiques corresponents als altres nivells de govern. Així, en tots els països democràtics es produeix més participació en les eleccions presidencials i legislatives, i menys en el cas de les municipals, regionals i europees. Les eleccions presidencials i legislatives són considerades de *primer ordre*, mentre que les restants són denominades de *segon ordre*. En tot cas les eleccions europees són les menys participatives.

A Espanya el nivell d'abstenció més comú en totes les eleccions corresponen a un terç de l'electorat, amb la qual cosa resulta ser un dels països més abstencionistes d'Europa. La diferència de participació entre les generals, d'una banda, i les autonòmiques i municipals, de l'altra, se situen de mitjana entorn del 10%. Així mateix, en les eleccions europees es vota aproximadament un altre 10% menys. Tanmateix, la tendència que s'observa des de fa uns quants anys és a la reducció d'aquestes distàncies participatives entre els diferents tipus d'eleccions.

Espanya té un sistema multipartidista amb dos governs possibles que han de buscar la col·laboració de 2, 3 i 4 partits per a poder governar establement. Els resultats són coherents amb la voluntat general. Dos partits amb possibilitat de govern que han de pactar amb altres per a poder governar. La cultura política dels ciutadans no canvia, els resultats sí. Hi ha tendències bipartidistes, no ho són els espanyols però s'hi acosten.

A Espanya com s'ha dit anteriorment, l'abstenció és superior que a la resta d'Europa. A les generals hi acostuma a haver-hi un 30% d'abstenció, les més participatives van ser al 1.982 (amb un 79,8%) i les menys les europees de 1.989. Pel que fa a la resta d'eleccions l'abstenció ronda el 40%. No hi ha un model abstencionista, no són fixes ni estables. Són els propis partits qui tenen grans abstencionistes. El problema de qui guanya i qui perd és qui realment mobilitza l'electorat. L'administració pública fomenta la participació. Pel que fa al model territorial, la zona pesquera i interior hi ha més abstenció, també la perifèria (Galícia, Catalunya, Euskadi, País Valencià, Cadis i Màlaga, la zona interior destaca Madrid i les 2 castelles. En les ciutats més industrials és on es produeix més moviment polític, si estan en la costa, són més abstencionistes, si estan al centre hi ha més participació. Pel que fa a les zones agràries es produeix una major participació que no acostuma a variar massa. No votar a les zones rurals està mal vist, està més controlat, hi ha una major implicació social.

La tradició és que les dones votin menys, especialment en les zones rurals. Pel que fa a l'edat, els joves i les persones grans voten menys. Els joves perquè tenen menys recursos, menys obligacions, menys interès per participar. Els vells per haver-hi impediments per votar. D'altra banda, els solters també voten menys i els que tenen fills voten més ja que augmenta el nivell de responsabilitat. Pel que fa a la classe social, les zones més acomodades són més participatives, les persones amb treball fix també. Pel que fa als immigrants, els que porten menys temps i poden votar, voten menys. Per últim, l'abstenció és major als votants d'esquerra que els de dretes.

Eleccions generals

1.977 / 1.979

Suárez convoca les primeres eleccions pel 15 de juny de 1.977 Tal com estableixen les lleis electorals, són eleccions constituents, el parlament que s'originarà elaborarà la Constitució de 1.978. Es van presentar 300 candidatures, de les quals 12 van obtenir representació. És l'inici de la creació dels partits polítics i, simultàniament, del sistema. Van ser processos contradictoris i tumultuosos, però d'altra banda, ràpids. El partit més votat va ser l'UCD amb gairebé el 35% dels vots i 166 escons, de manera que va constituir un govern en minoria parlamentària. El PSOE va ser la segona força més votada amb el 30% dels vots i 121 escons i es va situar com el partit majoritari de l'esquerra.

En els extrems ideològics es van ubicar el PCE amb el 9% dels vots i 20 parlamentaris i AP amb el 8% i 16 escons. Els PANE (partits d'àmbit no estatal), normalment nacionalistes i regionalistes, van obtenir el 7% dels vots, tot destacant els 11 diputats del Pacte democràtic de Catalunya (on formava part Convergència i Unió) i els 8 del Partit Nacionalista Basc. La participació va ser del 79,1% i el cens era de més de 23 milions i mig d'electors.

Les eleccions de 1.979 van resultar ser una continuació de la relació de forces sorgida de 1.977. L'UCD amb 168 escons i el 35% dels vots, el PSOE amb 121 i 30,5% dels vots i el PCE amb 23 i el 10,8% van incrementar els seus percentatges de vot i d'escons. Els PANE gairebé van aconseguir el 9% dels vots i 21 diputats. Tanmateix, el vot d'AP va disminuir al 6%, amb la qual cosa va perdre set escons (va obtenir 9). La participació va disminuir al 68,3% i va coincidir amb un augment del cens electoral en 3.254.628 ciutadans.

Aquestes dues eleccions van configurar la primera etapa de la democràcia espanyola anomenada pels analistes com a període d'incertesa.

1.982 / 1.986 / 1.989

La segona etapa correspon al període d'hegemonia socialista va des de les eleccions de 1.982 fins a les de 1.989.

Es va iniciar en 1.982 amb un terratrèmol electoral que va canviar tota la distribució de forces. El PSOE va obtenir majoria absoluta parlamentària (202 escons) i una majoria electoral que mai cap partit fins dia d'avui ha aconseguit (48,8% dels sufragis). L'UCD es va enfonsar i va passar de 168 diputats a 11 i només un 6,8% dels vots. L'AP va començar a ocupar l'espai de centre que anava perdent l'UCD i va aconseguir 107 escons i el 26,5% dels sufragis. El PCE també va experimentar un retrocés important en perdre la meitat dels seus votants i va mantenir només 4 escons.

Un nou partit, el CDS (Centre Democràtic i Social) fundat per l'expresident del Govern i de l'UCD, Adolfo Suárez, va aconseguir dos escons i el 2,9% dels vots. Igual que el tomb en l'orientació del vot va ser espectacular també ho va ser la participació, que es va incrementar en un 11,5%, mentre que el cens electoral només augmentava en 54.526 electors. La participació d'aquestes eleccions (79,8%) encara no ha estat superada per cap de les eleccions legislatives posteriors.

Aquestes eleccions van fer preveure un llarg govern del PSOE, de més d'una legislatura. Es van reposicionar les elits, en canvi, no es va radicalitzar la societat cap a l'esquerra, sinó que el ciutadà va votar el mateix però diferents partits. UCD es va dividir en el Partit socialdemòcrata de Fernández Ordoñez, la Unió Liberal, la CDS de Suárez....

El PSOE extreu la seva força del PCE i la de la UCD la meitat, i l'altre prové dels seus propis votants. Existeix una gran capacitat de mobilització molt forta. Gran part de la UCD es va cap AP (sectors democratacristians, liberals, conservadors...), això encamina a AP cap al centre, un partit no tan radicalitzat. Es proposa que UCD es destrueixi ja que agafava un àmbit polític massa ampli, no es fa sostenible el centre. Suárez proposa un partit de centre, la CDS, ja que no considerava AP un partit de centre.

Aquestes eleccions posen de manifest que no hi ha centre polític, tot creant-se la paret de vidre (posició de bloc) amb una votació en bloc, de centreesquerra o de centredreta. El ciutadà vota més fàcilment a un partit dintre del seu bloc que a una posició concreta. La volatilitat en aquestes eleccions és molt baixa, la més elevada es va donar a les de 1.993.

Les altres dues eleccions següents (1.986 i 1.989) van ser de continuïtat. Es va produir una lleu disminució de vots al PSOE (44,2% i 184 diputats al 86 i 39,6% i 175 escons al 89), però que no va ser de suficient magnitud perquè perdés la majoria i el control del Congrés. L'AP no aconsegueix de constituir-se en una alternativa forta, ja que es va estancar a l'entorn del 26% dels vots (105 diputats al 86 i 107 al 89). El PCE aconsegueix recuperar-se lleugerament el 1986 (set escons i 4,6% dels vots) i molt més al 1.989 amb 17 escons i el 9,1% dels vots. Així mateix, CDS aconsegueix 19 escons el 1986 i 9,1% dels vots emesos però perd 5 escons i 1,1% dels vots el 1.989. Tant AP com PCE sofreixen aquesta època crisis internes que els causen erosions electorals i els dificulten la consolidació organitzativa i parlamentària. A més, en les autonomies on hi ha partits nacionalistes o regionalistes conservadors, com ara Catalunya, Euskadi, Navarra o les Canàries, l'AP troba una forta competència que l'impedeix progressar. Per a la seva banda, PCE després de les eleccions generals de 1.986, decideix crear la coalició de partits a l'esquerra del PSOE denominada Esquerra Unida (IU) i de passar a formar-ne part. Aquesta decisió és bé rebuda, de manera que IU aconsegueix d'augmentar lleugerament la seva proporció de vots i escons a partir de 1.986.

La participació disminueix successivament respecte de l'alta de 1.982. si bé és cert que el cens augmenta en 2.760.487 electors de 1.982 a 1.989. El 1.986 participen el 70,6% dels electors i el 1.989 el 69,7%.

1993 / 1996

La tercera etapa s'inicia amb la convocatòria electoral de 1.993 i inclou les següents eleccions anticipades de 1.996 i la podríem qualificar com de període de competició.

És una etapa de majories molt relatives al Congrés que porten al fet que el partit guanyador hagi d'aconseguir pactes o coalicions per a possibilitar un govern mínimament estable. El 1.993 torna a guanyar el PSOE, però la seva majoria es redueix als 159 escons i el 38,8% dels vots per la qual cosa pacta amb la força nacionalista de centredreta catalanista de Convergència i Unió (CiU) –que té 17 escons i el 4,9% dels vots– el suport parlamentari al seu govern monocolor. El 1.996 el PP (Partit Popular, antiga AP) guanya les eleccions amb el 38,9% dels vots i aconsegueix 156 escons. Així que també va necessitar el suport de CiU (16 escons i 4,6% dels vots) en el Parlament Espanyol per a governar juntament amb altres partits nacionalistes (PANE) com Partit Nacionalista Basc (PNV) amb 5 escons i l'1,3% dels vots i Coalició Canària (CC) amb 4 escons i el 0,9% dels vots.

El 1993 el PP fa un gran salt endavant respecte de les eleccions de 1.989, en aconseguir el 34,8% dels vots i 141 escons, i d'aquesta manera, va posar fi a l'estancament de l'etapa anterior. El seu avenç, des de la mateixa lògica del partit, es produeix gràcies a diversos factors. Primer, s'han solucionat els problemes de lideratge i organitzatius amb l'elecció d'Aznar com a president del partit i la nova refundació (l'AP es converteix en el

PP). Segon, el partit aconsegueix donar una imatge més centrista i, per tant, assoleix el suport decidit de l'electorat de centredreta de gran part del territori espanyol. Finalment, l'esfondrament del CDS, que perd tots els escons, deixa al PP l'espai de centre lliure per a ser ocupat. Abans de la convocatòria de 1.996, els líders de la CDS ja han decidit la seva dissolució.

El 1.996 el PSOE passa a l'oposició després de 14 anys governant. Però aconsegueix de mantenir un suport electoral considerable, a només 1,4% de vots (340.009 vots) del PP. El PSOE aconsegueix el 37,5% dels vots i 141 diputats. En aquestes eleccions els efectes majoritaris del sistema electoral espanyol beneficien molt més el PP (la diferència entre percentatges d'escons i de vots del PP és de +5,7%), mentre que en les convocatòries anterior beneficiaven el PSOE (per exemple, el 1993 la diferència va ser del +6% i el 1.989 del 10%). De fet, el sistema electoral espanyol sempre ha beneficiat els dos partits principals que obtenen contínuament més proporció d'escons que de vots.

IU manté en les dues eleccions la seva posició de tercer partit estatal amb un suport electoral que se situa entorn del 10%. El 1996 assoleix 21 escons (10,6%) només tres escons més que el 1.993, malgrat el fet que es podia haver beneficiat més de l'erosió socialista. S'ha de tenir present també que els efectes desproporcionals o majoritaris del sistema electoral perjudiquen IU sistemàticament des de 1.977. Per exemple, el 89, 93 i 96, la diferència entre percentatge d'escons i de vots ha estat del -4,5%. Això és així perquè els partits minoritaris que estan repartits per tot el territori espanyol són discriminats pel sistema electoral, mentre que altres partits els electorals dels quals estan concentrats en una o en poques circumscripcions electorals (com els nacionalistes o els regionalistes) obtenen una representació bastant proporcional al seu pes en vots.

La participació en aquestes convocatòries de 1.993 i 1.996 és bastant superior a les de 1.986 i 1.989. El 1.996 acudeixen a les urnes el 78,1% dels electors, amb la qual cosa aquest nivell de participació s'apropa al de les eleccions de 1.982, que va ser del 79,8%. Al 1.993, la participació fou del 76,4%.

2000

Les eleccions de l'any 2.000 revaliden de manera contundent la victòria del PP el 1.996. Aconsegueix la majoria absoluta, amb la qual cosa s'acaba el període de competència entre PP i PSOE i entren en una nova etapa hegemònica de quatre anys del PP. Obté 183 escons i el 44% dels vots. El PSOE aconsegueix 125 escons i 33,9% dels vots. El PSOE perd 16 escons, encara que només perdi el 3,6% dels vots respecte dels aconseguits el 1.996. El gran descens electoral es produeix, sobretot en IU, que només manté 8 escons i un 5,4% dels vots. És a dir, que perd pràcticament dos terços dels escons aconseguits el 1.996 i es queda amb la meitat dels vots. En conjunt el bloc de l'esquerra experimenta un descens important. La distribució dels blocs ideològica, inclosos els partits nacionalistes i regionalistes, varia considerablement. Si el 1.996 l'esquerra obtenia 168 escons davant dels 182 de la dreta, en la convocatòria del 2.000 assoleix només 140 escons front dels 210 de la dreta.

Un altre tret important de les eleccions del 2.000 va ser la caiguda de la participació. Només van participar el 68,7% dels electors, per la qual cosa constitueix una de les eleccions menys participatives, juntament amb les de 1.979 i les de 1.989. L'abstencionisme de la convocatòria del 2.000 és un exemple més de les habituals fluctuacions brusques, que de vegades superen el 10%, en els nivells de participació entre convocatòries. Aquestes variacions són realment excepcionals en la resta d'Europa.

El cens electoral en aquesta convocatòria es va apropar als 34 milions de votants. Cal recordar que en 1.977 el cens era de 23 milions i mig d'electors.

Analitzar els resultats de les eleccions del 2.000 és bàsic per a comprendre la nova etapa electoral i partidista que semblava obrir-se a Espanya. Els especialistes en comportament electoral al·ludeixen a tres fets principals que van transformaren el 2.000 el panorama electoral espanyol:

- els votants d'esquerres es van desmobilitzar en les eleccions del 2.000. Principalment, molts votants d'IU que no van acudir a les urnes.
- Es va produir una transferència de vots substantiva entre blocs ideològics, encara que inferior a la que es va produir al 1.982.
- Molts electors van percebre el 2.000 el final de l'etapa competitiva anterior entre els dos partits principals i van considerar que continuaria la victòria del PP. Per això no van acudir a votar.

Les raons d'aquests fenòmens de transformació són variades. Primer, ja s'ha comentat que entre els espanyols hi havia la percepció clara que el PP guanyaria. Però també les crisis internes de lideratge del PSOE i d'IU, la precipitada i poc definida coalició entre PSOE i IU van provocar una retirada dels votants més d'esquerres i un traspàs dels vots centristes del PSOE cap al PP.

2004

Tot i que les eleccions del 2.000 on el PP va obtenir majoria absoluta tot feia apuntar que s'iniciava una etapa d'hegemonia del PP, les eleccions del 14 de març del 2.004 van ser guanyades clarament i contrapronòstic pel PSOE. Amb una participació mitjana–alta del 75,66% d'un cens 41.838.679 electors, el PSOE obtingué una clara victòria amb 164 diputats i el 42,59% dels vots. El PP que tenia 183 diputats i el 44% dels vots va passar a 148 diputats i el 38% dels vots. IU perd suport electoral i passa a tenir 5 diputats amb el 4,96% dels vots. Pel que fa als PANE destacar el fort creixement d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) que passa d'1 diputat a 8 amb el 2,52% dels vots. Precisament el PSOE per a poder governar ha de comptar amb el suport d'IU i ERC principalment, tot i que també podria fer majories amb altres forces com CiU (10 diputats i 3,23% dels vots), el PNV (7 diputats i l'1,63%) i Coalició Canària (3 diputats i 0,91%).

Finalment, convé afegir–hi una última reflexió a tall de conclusió sobre la participació electoral a Espanya. Les fortes variacions que s'han produït en els nivells de participació, i també la baixa participació mitjana en comparació amb els altres països europeus, es deu a dos factors principalment. En primer lloc, en una democràcia recent com l'espanyola els vincles i la identificació partidista són febles i no tenen la suficient força per a mobilitzar l'electorat o mantenir el seu vot amb constància. En segon lloc i precisament a causa de la poca capacitat d'ancoratge dels partits, els factors conjunturals entorn de cada elecció influeixen fortament en la decisió d'acudir a les urnes. Per això unes convocatòries es veuen com a excepcionals i altres són, en canvi, de continuïtat. Així, les eleccions fundacionals (1.977) i d'alternança política (1.982 i 1.996) presenten nivells de participació propers als 80%. El nivell de participació del 1.993 fou mitjà–alt (76%) ja que aquestes eleccions també van ser excepcionals en tant que el partit governant estava molt afectat pels escàndols polítics, hi ha una expectativa de canvi, i per tant, es va incrementar notablement el grau de competició entre els dos grans partits.

ELS PARTITS POLÍTICS

TEMA 10 ELS PARTITS POLÍTICS

Origen i caracterització ideològica

L'origen dels partits polítics a Espanya es remunta al segle XIX, si bé des de llavors han patit transformacions radicals, la primera, al s. XX amb el règim franquista en què ja no es podia parlar d'eleccions i concurrència de partits per accedir al poder. Recollirem només l'última etapa de formació dels partits tal com avui els coneixem, això es produeix, en un règim liberal democràtic en què competeixen pels vots dels ciutadans per accedir al poder, durant períodes estipulats per la Constitució. Amb altres paraules, ens remuntarem a l'origen dels partits des de la transició a la democràcia a Espanya.

El primer lloc que subratllen els analistes és la manera en què es dugués a terme determinaria en bona mesura el grau de polarització de la societat i, per tant, els tipus de partits que predominarien. Així, si es duia a terme

una transició que trenqués bruscament i radicalment amb el règim polític anterior, es podia arribar a polaritzar l'opinió pública (entre detractors i defensors del canvi) i beneficiar partits de tall més bel·ligerant i radical, cosa que els situaria en els extrems de l'espectre ideològic. En canvi, si es duia a terme una transició gradual cap a la democràcia, s'evitaria l'enfrontament radical de l'opinió pública, fet que beneficiaria la presència de partits més moderats i reformistes, situats més cap al centre de l'espectre ideològic.

Després de la mort del dictador Franco, amb el Govern d'Arias Navarro, cap d'aquestes vies no semblava decantar-se. Com a resposta a aquesta immobilitat, la majoria dels partits encara en la clandestinitat van pressionar per accelerar el canvi de règim i l'obertura democràtica: van exigir la ruptura amb les institucions franquistes (les Corts corporativistes i el Consell del Regne, entre d'altres mesures), l'amnistia per als presos polítics, la formació d'un govern provisional i la convocatòria d'eleccions. Són destacables les xifres de vagues, marxes i manifestacions que donen els estudis sobre la capacitat de mobilització social dels partits el 1.976.

Finalment, amb el Govern d'Adolfo Suárez es van donar les condicions per a la legalització dels partits polítics mitjançant l'aprovació de la Llei de Reforma política i, especialment, amb l'aprovació del dret de lliure associació el 1.976 i la seva ratificació posterior en la Constitució de 1.978. D'ara endavant es parla d'una transició moderada cap a la democràcia.

Des que es van legalitzar els partits el 1.976 fins a les primeres eleccions democràtiques de 1.977, van sorgir més de 150 partits. Els resultats electorals van definir un panorama partidista bastant estable i, sens dubte, molt més reduït.

Des d'aquestes primeres eleccions fins al 1.982, un parell de grups polítics van monopolitzar la contesa pel poder: Unió de Centre Democràtic (UCD) i el PSOE, que van acumular més del 63% dels vots. El primer va aconseguir formar govern en les primeres eleccions i el segon es va perfilar com a principal grup de l'oposició. Altres partits importants en representació de vot van ser el PCE i el dretà Aliança Popular (AP), que van aconseguir una posició significativa en el Parlament. La resta de vots es van dirigir, sobretot, als partits nacionalistes i regionalistes com el Partit Nacionalista Basc (PNB) i el Pacte Democràtic per Catalunya (PDC).

L'Estatut dels Partits Polítics

Fa referència a la consideració legal i a les conseqüències de la consideració legal respecte als partits polítics. Els partits comencen al principi del liberalisme, i se'ls va contemplar amb hostilitat. Després hi hagué una indiferència que desembocà a una situació en la qual els partits polítics estan coronats com a canals d'intermediació entre societat i Estat.

Hi ha una situació especial pels partits polítics de drets i obligacions. Aquest reconeixement dels partits com a canals del procés democràtic portà precisament a aquests drets i obligacions. Tenen dret a la possibilitat de finançar-se amb fons públics, però també estan obligats a complir uns requisits previs que tenen a veure amb l'adequació a les lleis i als principis constitucionals del sistema política que es tracti. Aquesta idea general ens porta a que en la Constitució Espanyola de 1.978 per primera vegada es dona un estatus als partits polítics. Abans no existia aquest reconeixement ja que, per exemple, la constitució de 1.931 s'eludia a un genèric dret d'associació.

La Constitució Espanyola va ser promulgada el 29 de Desembre de 1.978. Abans apareix la Llei sobre els Partits Polítics que desenvolupa el precepte constitucional. L'article 6 de la Constitució és el reservat a aquest reconeixement. Són expressió del pluralisme polític i tenen el paper protagonista en la participació política dels ciutadans. Es parla de llibertat per la creació de partits sempre que respectin la carta magna i les lleis. Exigeix precisament aquesta carta, que els partits tinguin una estructura interna i un funcionament democràtic.

L'article 2 de l'esmentada Llei sobre els Partits Polítics de 1.978 deixa clar que existeix llibertat per la creació de partits, com a materialització de l'associanisme polític. El partit polític ha de presentar la documentació en un registre, en un termini de 20 dies es procedeix a registrar l'associació. Aquest acte dóna personalitat jurídica al partit. Si en la tramitació d'aquest expedient el registre entén que hi ha indicis de il·licitud haurà de posar-ho en coneixement del ministeri fiscal. Si aquest ho desestima, es retorna la documentació al registre. Si no, haurà de traslladar la documentació a l'autoritat judicial competent.

L'article 4 diu que es precisa tenir una organització interna i un funcionament democràtic. Seguint la llei s'entén per tal a aquells partits que reuneixen aquestes condicions: un òrgan suprem, una assemblea general que es reuneixi periòdicament, que serà elegida pel conjunt dels seus membres, de forma directa o mitjançant compromissaris, que tots els membres han de tenir dret a exercir el sufragi actiu i passiu, que tots els militants han de tenir accés a la informació sobre la situació econòmica de l'organització, que els òrgans directors del partit es formin gràcies a unes eleccions amb sufragi lliure i secret. Tots aquests requisits són purament formals.

L'article 5 parla sobre la suspensió i dissolució dels partits. Qualsevol suspensió d'un partit polític ha d'estar decidida per un jutge, en base a dos supòsits generals que la llei contempla: si el partit incorre als supòsits tipificats com a associació il·lícita, quan la organització del partit deixés de ser democràtica o quan els actors que desenvolupi siguin contraris als principis democràtics.

Finançament dels partits polítics

L'article 6 de l'esmentada llei de partits tracta sobre el finançament dels partits polítics, tot i que posteriorment es va aprovar la Llei sobre el finançament dels partits polítics al 1.987 la qual regula tant el finançament públic com privat d'aquestes associacions.

El finançament electoral és la base del finançament dels partits polítics, però a la vegada, és on tenen més despeses. Els partits d'àmbit estatal es presenten a gairebé a tot arreu, i com que cada any hi ha algun tipus d'eleccions, tenen moltíssimes despeses. Si no guanyen o no tenen prous escons entren en crisi econòmica. Tot càrrec electe dóna un percentatge del seu sou al seu partit polític. Cal dir que són els partits grans qui ho tenen millor estructura, i els pitjors són els petits i les coalicions de partits.

Cada candidatura ha de nomenar un administrador per a cada circumscripció que es presenta. Si es presenta en més d'una s'ha de nomenar un administrador central. Tots ells són els responsables del control dels ingressos i les despeses, tant públics com privats i són els que donaran comptes al Tribunal de Comptes. L'administració, d'altra banda, el primer que haurà de fer és obrir un compte corrent per a candidatura. Un compte únic per candidatura / circumscripció.

Espanya té el model europeu d'organització econòmica: limita la despesa de la candidatura per circumscripció i candidatura. És a dir, s'estableix una quantitat per habitant de cada circumscripció on es presenta. Ara bé, a l'hora de la veritat aquest límit es respecte poc. Tots el desborden.

Per exemple, en les eleccions del Congrés, el límit que s'establia abans de l'entrada de l'euro, era de 40 pessetes per habitant de la circumscripció.

Hi ha dos tipus de fonts d'ingressos: públics i privats. Pel que fa als primers n'hi ha de d'indirectes, els quals consisteixen en que els partits no recapten diners sinó que no se'n gasten gràcies a la cessió gratuïta de locals públics per realitzar mítings, balles gratuïtes per inserir publicitat, o el correu electoral. La realitzen bàsicament els ajuntaments. En segon lloc, n'hi ha de directes, és a dir és una subvenció de diners per part de l'administració directament al partit. Aquesta vindrà determinada pels resultats electorals obtinguts. Així doncs, hi haurà una quantitat de diners per escó. Només es rebran si s'han obtingut escons. Tot està en coherència amb la idea d'enfortir els partits forts i debilitar els dèbils. La subvenció es realitza posteriorment a

les eleccions, un cop s'han sabut els resultats. Tot i això, es permet una bestreta, que consisteix en un màxim del 30% dels que ja havia rebut d'acord amb les anteriors eleccions. Si no s'obté representació, o bé, no es treuen els resultats suficients, s'han de retornar els diners i s'entra en un deute.

Les administracions que subvencionen cada elecció són: l'Estat les generals (congrés i senat) i les europees. Les comunitats autònomes les legislatives de la seva autonomia i les eleccions locals.

Pel que fa a la privada, totes les persones físiques com jurídiques poden fer fonacions per candidatura d'un màxim de 6.000 euros, excepte aquelles empreses que tinguin contractes vigents amb l'administració pública ni tampoc els estranger, tret de les eleccions europees. Un exemple de crisi econòmica que es va produir en un partit al no treure els resultats esperats fou la UCD als anys 80.

Evolució dels partits polítics

Els partits polítics espanyols es distribueixen en dos eixos analítics: esquerra/dreta i estatalisme/autonomisme. A part d'aquestes divisions, els partits es caracteritzen de:

En primer lloc, són partits interclassistes. Això ha portat al fet que el seu contingut programàtic redueixi significativament les al·lusions a una ideologia determinada. En particular, el missatge que han difós els dos partits majoritaris (PP i PSOE) ha estat cada vegada més moderat, eclèctic i centrista, amb vista a captar un elector plural i d'interessos antagònics en molts casos.

Això els ubica entre els partits *catch all* en què s'enforteix el lideratge personalitzat i es redueix la influència dels afiliats i en què preval la seva contribució al conjunt de la societat per sobre dels interessos d'un grup o classe en particular. Mentre han estat partits de Govern, ambdós s'han recolzat en la tasca d'especialistes en la gestió social i econòmica, més que en el compliment d'un programa de govern formulat des de les seves bases.

Una segona característica és la baixa afiliació respecte a la resta de democràcies occidentals. Alguns analistes ho expliquen per a la llarga tradició antipartidista del franquisme i per l'apogeu dels mitjans de comunicació. La propaganda franquista contra els partits i el mateix règim polític que va vetar la participació ciutadana en la presa de decisions durant 40 anys, van aconseguir calar en el comportament polític dels espanyols després de la transició. L'aparició dels mitjans ha fet que la societat disposi d'un enorme varietat de causes d'informació, comunicació i debat, cosa que ha reduït la capacitat dels partits d'articular l'opinió pública.

Quan el paper exercit des de la transició, destacar algunes aportacions significatives. El primer i més general ha estat de consolidar la democràcia. El fet que la transició s'hagués donat d'una manera moderada i pacífica, llevat d'alguns accidents, es deu en gran manera al consens entre els partits concurrents des de les primeres eleccions a impulsar una reforma democratitzadora de la vida política del país. Aquesta tasca inclou la de difondre entre l'electorat els beneficis i la necessitat d'aquest sistema de govern, amb la qual es trenca amb una llarga tradició d'autoritarisme i distanciament de les decisions polítiques per part de la població.

El segon, conseqüència de l'anterior, és haver reforçat el poder civil sobre el militar o l'eclesiàstic durant la transició; això, en la mesura que els partits han canalitzat els debats sobre les polítiques de govern, bé des del Govern o des de l'oposició, molt per sobre de la intervenció o influència de l'església o les Forces Armades.

El tercer és la consolidació de l'estat del benestar des del text constitucional. Es tracta d'un acord de totes les forces polítiques, liderades pels partits, de desenvolupar a Espanya una economia mixta. L'acord va ser més significatiu perquè es va produir en un moment de recessió econòmica internacional i de crítiques contra els models benestaristes, de manera que els partits haurien pogut radicalitzar les seves propostes econòmiques: els d'esquerra cap a l'estatalització de la producció i els liberals cap a la privatització. Tanmateix, s'ha de reconèixer que, amb el temps, tots els partits han assignat un paper predominant al mercat. Aquest fet ha portat als partits d'esquerra, en particular al PSOE, a enfrontar-se amb les seves pròpies bases sindicals.

Organització i democràcia interna

Els partits, en general, apliquen el model d'organització territorial de l'Estat. Pel que fa a això, els d'esquerra han marcat la pauta: les organitzacions de base són de caràcter territorial i el que compta és el lloc de residència dels participants. A partir d'aquí hi ha una complexa dualitat d'òrgans deliberants o executius, en què el Congrés reunit periòdicament ocupa el rang més elevat. Aquest organisme és el que teòricament elabora i aprova el programa polític del partit i elegix els òrgans restants que s'encarreguen de preparar el Congrés següent.

Aquest model d'organització determina en gran mesura el grau de democràcia interna dels partits, això és, la forma d'elegir els òrgans executius interns. En general, un dels problemes més seriosos que afronta aquest model és que els afiliats estan allunyats dels centres de decisió del partit. Alguns analistes han tractat aquest problema de falta de democràcia interna dels partits i la seva tendència a afavorir les oligarquies internes. Entre ells, els uns veuen la necessitat d'instaurar un mecanisme en què els afiliats tinguin un paper més important en l'elecció i control de l'executiu i de les directrius del partit. Els altres, en canvi, assenyalen els perills que comporta els exercicis d'eleccions primàries, com el fet que el PSOE, per a elegir el candidat presidencial. Un d'aquells perills és l'espectre del faccionalisme.

TEMA 11 i 12 LA DRETA A ESPANYA: UCD I PP

• Unió de Centre Democràtic (UCD)

La UCD es va crear mitjançant la firma Tacito a partir de la unió de molts grups: liberals, conservadors, monàrquics, regionalistes, socialdemòcrates no marxistes, democratacristians i els blaus (Suárez i els seus seguidors provenien del moviment nacional tot i que eren de l'ala més esquerrana). Els caps de cada tendència disposaven d'un ministeri o cartera en el primer govern de Suárez. Els democratacristians tenien educació i la presidència, els regionalistes el de regions, els socialdemòcrates: hisenda, comerç i turisme i Tacito assumptes exteriors, entre d'altres.

Es va haver de consensuar tot, la qual cosa feia difícil la organització del partit, ja que quan no s'arribava a un acord, cada grup anava per lliure i adoptava les seves pròpies decisions. Com que no hi ha haver acord pel tema de la Constitució, el govern no va presentar cap projecte i va deixar que fos la càmera la que creés l'òrgan per elaborar la Constitució Espanyola. La UCD actuava com un conjunt de partits. Va servir per absorbir les tensions que hi havia en el sistema de partits.

A l'any 1.979 la Unió de Centre Democràtic (UCD) fou el primer partit parlamentari, també en número de regidors, d'alcaldes i de militants. Tot feia indicar que es tractava d'un partit plenament consolidat. Es va plantejar així portar a terme una reorganització interna en el seu segon Congrés. Suárez, a més, va reformar el govern que presidia i va eliminar tots els barons del partit que tenien cartera ministerial, la qual cosa va provocar que hi hagués oposició dins del propi partit. L'UCD, que era un partit estructurat el qual tenia una jerarquia vertical encapçalada pel president (Suárez), va passar a organitzar-se internament per unions creades per aquests barons, començant a dur a terme una política competitiva en el Parlament, vist per l'opinió pública com un partit desunit i amb molts conflictes interns. Aquesta divisió li va fer perdre les eleccions.

Si durant les dues primeres legislatures democràtiques el govern aprovava projectes era gràcies a l'oposició tot i tenir, teòricament, una majoria relativa. Suárez, a més va anar dedicant-se cada cop més només a tasques de govern, tot abandonant la direcció del partit. Les seves aparicions no serien en seu parlamentària ni de partit, sinó que serien a la televisió. I és que Suárez rebia molt suport popular.

No feia política parlamentària ni de partit. En la investidura, que llavors no estava regulat, s'oposà a que hi hagués debat, només volia que es celebrés la votació. Al maig de 1.980, el grup principal de l'oposició, el PSOE, presentà una moció de censura, la qual l'obligà a debatre en el Parlament. Lògicament, va perdre el

PSOE, tot i que el guanyador mediàtic fou el seu líder, Felipe González. La moció de censura no es va plantejar tant per fer caure del càrrec a Suárez sinó per presentar davant l'opinió pública una alternativa creïble. En la moció, va quedar clarament reforçat González pel càrrec de president de govern. Suárez continuà estant molt ben valorat però González va pujar molt a les enquestes. En canvi, la UCD era molt mal valorada per la ciutadania degut a les crisis que patia.

Al setembre de 1.980, Suárez va tornar a reformar el govern i tornà a introduir els barons per intentar trencar la divisió interna que estava patint l'UCD. A més, va convocar el segon Congrés que s'havia anat retardant. Abans de celebrar-se el Congrés, al gener de 1.981, Suárez va dimitir del càrrec de president del govern i del partit en una intervenció televisiva. El Congrés que s'havia de celebrar al novembre, es traslladà al febrer per no posar-se novament d'acord aquest cop per la mesa directiva d'aquest. Durant el primer hi havia hagut unió però no s'havia arribat mai a proclamar les directrius d'una política forta que s'havia de seguir ni els objectius a aconseguir. En el discurs de dimissió va fer una dura crítica.

A partir de llavors es tornà a iniciar el procés de constitució d'un nou govern, consultant per part del Rei els diferents líders polítics per tal de saber qui rebia més suport parlamentari i poder-lo nomenar candidat a la sessió d'investidura. Calvo-Sotelo de l'UCD fou nomenat per part del partit candidat a la presidència del Govern, i president del partit a Rodríguez. A més s'havia de nomenar un futur candidat a les eleccions presidencials que es preveïen anticipades, es va optar per Landelino Lavilla. Tot això va coincidir amb el soroll de sabres en les casernes. La sensació de Cop d'Estat estava present, i de fet es va produir tot i que fallit a la sessió d'investidura de Calvo-Sotelo, que havia acceptat ocupar la presidència del govern fins a les properes eleccions un cop s'hagués reorganitzat el partit.

La UCD es va anar trencant a més a més de les diferències ideològiques que va fer que hi haguessin programes polítics diferents, hi havia les diferents concepcions d'Estat (unitari, descentralitzat, federal...) També discrepaven de quin tipus de partit necessitava en aquells temps Espanya. Suárez defensava un partit fortament coordinat i presidencial, amb una forta estructura. Les decisions internes s'havien de prendre per majoria absoluta. Qui guanyés el Congrés el dirigiria fins al següent. Els liberals i els democratacristians i alguns conservadors volien un partit de major consens, descentralitzat, no per grups territorials sinó ideològics: 1 partit de partits. Es basava en el model japonès de partit. Suárez estava agrupat al plantejament socialdemòcrata i al moviment blau.

Mentre UCD parlava d'un partit unitari, Alianza Popular estava parlant d'un de federal. L'UCD es va anar fragmentant ja que l'acord era impossible d'arribar, els democratacristians van abandonar-lo, també els socialdemòcrates que es presentaren com a independents en el PSOE i els liberals que anaren a parar a AP. Inclús Suárez l'abandonà fundant el Centre Democràtic Social (CDS). Els líders de la UCD es van dispersar provocant un realineament de les elits. El vot de l'UCD va anar a parar a diferents líders, i el partit on van anar a parar. UCD podria ser unitari però mai ho va arribar a ser. Més que un govern d'unitat era un govern confederat. Havia estat una suma de partits ideològics, convertint-se en el primer partit de la dreta moderna espanyola. Fins aleshores, la dreta espanyola mai havia tingut un partit polític veritable perquè no ho necessitava: la pròpia organització estatal servia, la qual estava dominada per grups d'interès de la dreta (església i grups econòmics) i perquè no volia representar els ciutadans sinó que volia dirigir. La UCD trencà amb aquestes característiques de la dreta clàssica espanyola i creà un partit, tot definint les polítiques socials i econòmiques al marge dels grups d'interès econòmics i sobretot al marge de l'església catòlica. Per últim, es pot considerar que era un partit de modernització que normalitzà la idea de representació de la societat i no pas de direcció. Ara bé, s'estructurà malament, hi havia molt personalisme, una de les característiques clàssiques de la dreta d'Espanya.

Quan va desaparèixer, AP fou la principal beneficiària, tornant a quedar els dos grans blocs: esquerra i dreta. Ara bé hi havia la sensació que a mitjans dels 80 es crearien nous partits centristes: CDS de Suárez i el Partit Reformista de Roca que pretenia aglutinar les forces regionals de centredreta. La idea que el centre tenia 1 espai, veuria fracassar quan al 1.986 el PSOE tornà a guanyar.

- Alianza Popular / Partit Popular (AP/PP)

La història del Partit Popular es divideix bàsicament en dues grans etapes: la de formació (1.977–1.979) durant la qual el partit era anomenat Alianza Popular (AP) i la de consolidació (de 1.989 fins a l'actualitat) on rep ja el nom de Partit Popular (PP).

El fundador d'AP fou Manuel Fraga Iribarne que va crear-la al 1.976 tot fusionant diversos partits menors liderats pels qui llavors eren coneguts com els set magnífics: Manuel Fraga (Reforma Democràtica), Laureano Lopez Godó (Acció Regional), Federico Silva Muñoz (Acció Democràtica Espanyola), Licinio de la Fuente y de la Fuente (Democràcia Social), Cruz Martínez Esteruelas (Unió del Poble Espanyol), Enrique Thomas de Carranza (Unió Social Popular) i González Fernández De la Mora: Unió Nacional Espanyola. Fraga, que era ministre franquista, ja havia anticipat als republicans la seva inclinació per una reforma del règim cap a l'obertura política i la competència entre partits. Transformació que havien de liderar, segons la seva opinió, forces de centre democràtiques, no pas partits extremistes antidemocràtics ni d'esquerra ni de dreta. Va ser precisament al 1.976 amb la primera malaltia greu del general Franco quan Fraga va abandonar el búnquer i començà el seu model de reforma.

El projecte de partit que tenia Fraga en ment era el d'una organització que aglutinés les forces de centre i centredreta, des de la dreta democràtica fins la socialdemocràcia no marxista, a l'estil del Partit Republicà dels Estats Units o el Conservador del Regne Unit.

A principis de 1.977, tingué lloc el Primer Congrés de la Federació d'Agrupacions d'Alianza Popular on es dissolgueren totes les associacions citades anteriorment excepte Acció Democràtica Espanyola, i es constituí la Federació de Partits, el president de la qual fou Federico Silva Muñoz, i secretari general, Fraga Iribarne. Fraga a la vegada es va convertir en ponent per l'elaboració de la Constitució de 1.978, fet que va provocar que la part d'AP de més d'extrema dreta abandonés el partit per estar en contra de l'aprovació d'aquella Constitució i també, gràcies a això, Fraga i AP abandonaren l'extrema dreta i el franquisme, tot i nèixer com a tals i s'inicià la segona subetapa de formació.

El seu projecte de Constitució defensava la instauració de la pena de mort, la retirada del concepte d'autonomia. Era un partit clarament dictatorial. Aquesta segona etapa passar a ser una etapa d'institucionalització que permeté arribar a acords amb el partit del govern: la UCD. Precisament, la tercera subetapa s'inicià amb la desfeta electoral de la UCD i és quan es va convertir AP en un partit conservador.

Cal dir que per la opinió pública el partit mai va deixar tot i els esforços de ser considerat d'extrema dreta i clientelista, la qual cosa va provocar que mai arribés a ser AP un partit de masses (catch all). En les eleccions de 1.977 i 1.979 va quedar relegat a la quarta posició per darrera del Partit Comunista Espanyol.

Al gener de 1.978, tingué lloc el II Congrés Nacional del Partit Unit d'Alianza Popular. La Federació de Partits d'Alianza Popular estava composta pel Partit Unit d'Alianza Popular, Acció Democràtica Espanyola i el Partit Liberal d'Eivissa i Formentera. En aquest Congrés fou nomenat President Nacional del Partit Unit d'Alianza Popular a Félix Pastor Ridruejo, i secretari general a Manuel Fraga Iribarne.

Al desembre de 1.979, tingué lloc el Tercer Congrés Nacional d'AP elegint Fraga com a President i Jorge Verstrynge Rojas secretari general. Els següents congressos (IV al 1.981, V al 1.982, VI al 1.984 i VII) van ser reelegits els dos càrrecs successivament. El 2 de setembre de 1.986, cessà Verstrynge de secretari general i fou substituït per Alberto Ruiz Galla que ostentaria el càrrec fins el 7 d'agost de 1.987.

Fraga va admetre que s'havia d'abandonar les posicions més autoritàries i per a fer-ho visible per a la ciutadania, les bases demanaren a Fraga que renunciés al càrrec ja que amb ell el partit tenia un sostre i impossibilitava el seu creixement electoral. Al desembre de 1.986, i després del fracàs d'AP en les eleccions autonòmiques d'Euskadi celebrades al novembre d'aquell mateix any, Fraga presentà la seva dimissió com a

President d'Alianza Popular. Fraga abandonà el càrrec un cop havia convocat el Congrés i deixant AP sense líder. El candidat oficial era Herrero de Miñón, però també hi havia Hernández Mancha, un jove andalús el qual defensava crear un partit federal però que tenia una ideologia més a la dreta que Herrero, el qual preferia un partit fort i presidencial. Fraga semblava decantar-se per Herrero però al final li retirà el suport.

Al febrer de 1.987 i durant el Congrés Extraordinari convocat per elegir una Comissió Executiva, va sortir elegida la candidatura liderada per Hernández Mancha que fou elegit president i Arturo García Tizón secretari general. Ara bé, la seva etapa com a president va ser molt curta, el partit durant la seva gestió es va començar a desfragmentar i es temia que succeís el mateix que li va ocórrer a la UCD d'Adolfo Suárez. Donat el deteriorament del Partit arran del VIII Congrés Nacional, moltes personalitats del mateix, així com diputats, senadors, presidents regionals i provincials sol·licitaren a Fraga la necessitat de reconduir la situació agreujada per la majoria absoluta del PSOE. Fraga va decidir tornar, només per a reordenar el partit al cap d'un any i mig, el refundà i convocà un nou Congrés.

El Congrés celebrat al gener de 1.989, fou anomenat el Congrés de la Refundació on es canvià el nom del partit, passant a denominar-se PP, canviant-se els continguts polítics, els líders i el missatge. Fraga en el període de preparació del mateix introduí persones de centre que havien estat a la UCD i que mai s'havien atrevit a entrar a AP perquè el veien massa autoritari. Pacta amb ells una moderació del partit. Entraren sectors liberals i democratacristians clars, els quals se'ls donarà poder polític en el futur del partit.

En aquest Congrés es creà un intent de model que pretenia connectar amb els partits conservadors europeus, especialment el britànic i els democratacristians alemanys. Passaren a ser conservadors de centredreta, abandonant el passat i la voluntat de reformar la Constitució de 1.978, passant ara a defensar-la completament.

També es va dur a terme una reestructuració de càrrecs polítics, nomenant-se vicepresidències i el secretari general que recauria a la persona d'Alvarez Cascos. Es va nomenar una sèrie de persones que farien una presidència rotatòria i mentrestant ocuparien els càrrecs de vicepresidents del partit, els quals es convertirien en els candidats oficials de substituir a Fraga. Serien: Abel Matutes, Aznar, Tocino, Herrero de Miñón, Marcelini Oreja i Segundo. Oreja i Matutes refusaren ser el successor. Però la realitat era que la lluita es produiria entre tres: Aznar, Tocino i Herrero. Aquest darrer estava marcat perquè se'l veia de la vella guàrdia i al venir de l'UCD estava enfrontat amb els antics d'aquest partit. El qual, per aquest motiu, acceptà ser personatge secundari i recolzar a Aznar. Tocino era de l'Opus Dei i era molt conservadora, d'altra banda estava recolzada pel mateix Fraga. Una altra línia secundària que no es trobava en l'òrgan formal sinó en l'informal era la protagonitzada per Trillo, Cascos o Rato, els quals donaven també suport a Aznar.

Aznar era un militant d'AP de Castella i Lleó, que havia accedit a la presidència del govern de la seva comunitat i ho estava fent bé. Quedà com un president molt eficaç i amb plena capacitat de comandament. Aznar venia del grup d'Herrero, era jove i personificava el centre polític. A més tenia un avantatge, i era que venia d'AP i no pas d'UCD, no patint conflictes amb la resta de grups que configuraven l'antiga UCD. A més, era el més progressista d'AP la qual cosa era ben vist pels de la UCD. D'altra banda, va fer fort el clan de Vallalodid que eren un grup de persones que li donaven suport i l'ajudaven a governar.

Així doncs, al setembre de 1.989 fou designat candidat a les eleccions generals i vicepresident executiu fins la celebració del X Congrés Nacional, ara del PP, a l'abril de 1.990 on Aznar fou elegit President del Partit i Alvarez Cascos (home de confiança de Fraga) continuà a la secretaria general. Ratificats durant l'XI (1.993) i d'XII (1.996) Congrés.

Així doncs, Aznar es va convertir en el successor de Fraga i va anar prenent el partit mica en mica. No va modificar el comandament fins que el 1.996 guanyà les eleccions al Parlament i accedí al càrrec de President del Govern Central. El que va fer fou nomenar ministres els líders els quals havia competit com Cascos i Tocino. Aznar mai crearia enemics ni expulsaria ningú, els que reestructurava del partit els hi donava un

càrrec. Els seus mecanismes de presa del poder han estat pausats, ordenats i molt a llarg termini. Donà suport al nucli liberal que és el que li va permetre acostar-se al model de partit conservador europeu. A més, acceptaria posicions tot i que encara ell pensi i digui el contrari.

Al 1.996 guanyà les eleccions generals per primer cop per només 300.000 vots per sobre el PSOE. Abans havien guanyat les europees de 1.994 i havien fet un salt important en les catalanes de 1.995. Tot i les dures campanyes que havia fet contra els nacionalistes, va haver de pactar amb ells: CiU, PNB i CC. La coalició nacionalista catalana li faria pagar car. CiU donava suport a la darrera legislatura del PSOE sense acord de programa, amb el PP pactaria un acord de programa fins al punt que el propi Aznar va proposar ministeris a CiU però Pujol ho rebutjà. D'altra banda destacar que l'acord li va acabar sortint bé a Aznar.

En el seu govern, Aznar donà justícia al grup democratacristià, economia al liberal i als seus opositors també els hi donà carter (Tocino, medi ambient). Era un govern jove d'alts càrrecs de l'administració i del món jurídic. Conservà les reunions dels matins on es prenen decisions polítiques i s'elaborava l'agenda política.

Del 1.996 al 2.000, Aznar començà a dirigir clarament el partit i quan el 2.000 aconseguí la majoria absoluta el Govern sí que es va convertir en un Govern Aznar amb persones del seu cercle intern que va extreure de la fundació FAES com Pilar del Castillo i del clan de Vallalodid. Al contrari del que havia fet anteriorment va fer una reordenació constant de govern per adaptar-lo a la visió interna del partit i adaptar-lo al futur ja que preveia estar com a mínim 8 anys.

Al XIII i XIV Congrés celebrats al gener de 1.999 i el del 2.002 respectivament, foren elegits Aznar president i Javier Arenas secretari general del PP.

Al setembre de 2.003, Aznar davant la decisió de no tornar-se a presentar en les properes eleccions de 2.004, proposà a Mariano Rajoy com a candidat a les eleccions generals i secretari general de la formació conservadora, elegit en el 15è Congrés del PP (octubre de 2.004) president nacional. Angel Acebes, portaveu del govern en el darrer govern Aznar, fou elegit secretari general. Cal destacar que tot i que pronosticava Aznar que estarien uns quants anys més al poder i contra tot pronòstic, el PP perdé les eleccions del 14 de març del 2.004.

TEMA 13 i 14 L'ESQUERRA A ESPANYA: PSOE, PSP i PCE/IU

Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE)

1. Fundació

El PSOE va ser fundat clandestinament el 2 de maig de 1.879 a Madrid per un grup d'intel·lectuals i obrers encapçalats per Pablo Iglesias. El primer programa del nou partit polític va ser aprovat en una assemblea de 40 persones, el 20 de juliol de 1.879. El PSOE va ser un dels primers partits socialistes fundats a Europa, com expressió dels afanys i interessos de les noves classes treballadores sorgides durant la revolució industrial.

2. Desenvolupament

Des de la seva fundació, el partit anà augmentat el nombre de militants i assentant la seva base teòrica. La necessitat de defensar adequadament els drets dels treballadors impulsà la creació d'una organització sindical socialista. Així va néixer Unió General de Treballadors (UGT) el Congrés fundacional de la qual es celebrà a Barcelona al 1.888.

En les eleccions de 1.910, Pablo Iglesias va obtenir el primer escó del PSOE i es va convertir en la primera veu que tenia el moviment obrer en el Parlament. Aquesta progressiva implantació del PSOE va permetre plantejar una important crítica social i una creixent contestació popular a les limitacions polítiques de la

Restauració, durant la qual els drets civils de les persones eren burlats. El poder en aquesta etapa s'anava alternant entre liberals i conservadors.

La condició no bel·ligerant d'Espanya durant la I Guerra Mundial, va produir un cert desenvolupament econòmic del país que va permetre que determinats sectors de la burgesia guanyessin grans quantitats de diners, mentre que els treballadors van patir una escalada d'increment de preus i un no augment dels salaris, la qual cosa perdien poder adquisitiu. Aquesta situació i la creixent demanda de llibertats per part de la ciutadania, va crear un clima de mobilització social a favor d'un canvi polític, el front del qual hi havia, entre d'altres, el PSOE i l'UGT, iniciant unes jornades de vaga que commocionà a la burgesia el 1.917 i que va ser durament reprimint.

La Revolució Russa de 1.917 i la fundació de la III Internacional per Lenin van introduir dins la formació elements de divisió que va donar lloc a que els partidaris dels postulats de Lenin abandonessin el partit per fundar un de nou, el Partit Comunista d'Espanya (PCE).

3. Protagonisme

Després de 7 anys de dictadura militar del General Primo de Rivera, l'alternativa republicana (recolzada pel PSOE) triomfa en les eleccions del 14 d'abril de 1.931, donant lloc a la restauració de la república, amb la II República Espanyola. Els candidats socialistes en coalició amb els republicans obtingueren 115 escons en el Parlament i el govern estigué compost per tres ministres socialistes. Les reformes dutes a terme, especialment l'agrària i la Legislació Laboral, són contestades amb una dura oposició de les forces polítiques de dretes. La Confederació Espanyola de Dretes Autònomes (CEDA) obtindrà un important recolzament popular en les eleccions del novembre de 1.933, fent fora del poder a les forces progressistes.

L'enduriment de les posicions conservadores i el fort impacte popular causat per la repressió de la Revolució d'Astúries pel govern de dretes que va substituir el govern d'esquerres, va provocar la unió de les forces progressistes en un únic bloc polític: el front popular, el qual guanyà les eleccions del 1.936, el que va permetre continuar la política de reformes, però, precisament en aquell any, hi hagué el cop d'Estat del General Franco que va provocar l'inici d'una Guerra Civil entre les forces franquistes i les republicanes, guanyant, finalment, les tropes de l'exèrcit colpista al 1.939, posant fi a la guerra civil espanyola.

4. Clandestinitat

Durant el règim autoritari franquista el principal partit opositor i el primer partit d'esquerres era el PCE. Tot i això, el PSOE va dur a terme una tasca d'oposició al règim com les vagues en les quals hi va participar durant els anys 50 i 60, tot enfrontant-se a condicions molt dures i sotmès a una gran persecució policial. Tot i això, els partits opositors van continuar combatent al règim des de la clandestinitat o l'exili. El secretari general de l'UGT fou assassinat pel règim, i es van arribar a detenir més de 1.200 socialistes, arribant a coincidir a les presons franquistes un total de sis comissions executives del partit.

Al 1.974 es celebra a Suresnes (França) el 26è Congrés del partit en el qual s'elegeix a Felipe González com a secretari general. En Suresnes, González rebé el suport de la Internacional Socialista i de Willy Brandt, alcalde socialdemòcrata alemany. A partir de llavors es va produir un ascens vertiginós del número d'afiliats que es va quadruplicar entre 1.974-76 i que arribà als 8.000. L'explicació es troba no només en la presència de líders de l'interior i no pas de l'exili que havien entrat a la direcció durant el Congrés sinó també en la pròpia tasca de difondre la militància per mitjà de la formació d'agrupacions en les províncies on el partit havia pràcticament desaparegut durant el franquisme.

En altres casos, l'afiliació va créixer gràcies a la vinculació històrica del PSOE amb la Internacional Socialista que va treure alguns adeptes i també els seus llaços amb els partits i/o sindicats socialistes d'altres països. A partir d'aquell Congrés també va començar a canviar la idea d'un partit secundari en l'esquerra i en l'oposició

al règim.

Als anys 70, juntament amb altres partits democràtics crearen una coordinadora comú d'oposició i de negociació, obligant a obrir un procés de reforma política que desenvocà en la celebració d'unes eleccions democràtiques al 1.977, en les que va guanyar la UCD. La legalització del partit socialistes es produí al febrer de 1.977.

5. Consolidació i renovació

Els primers anys van ser del PSOE més radical, situat a l'esquerra del mapa polític. Però a partir d'aquestes primeres eleccions, mostraria el seu costat més moderant amb un programa que parlava de l'elaboració d'una Constitució, d'elevat la qualitat de vida dels espanyols i de les oportunitats d'ingressar Espanya a la Unió Europea. Això li assegurà part de l'electorat de centre a que va contribuir l'important ajut econòmic de l'internacional socialista i l'assistència en campanyes electorals del Partit Socialdemòcrata Alemany.

Després de les primeres eleccions, els partits afronten la tasca d'elaborar una Constitució democràtica. Aquesta nova Carta Magna va sotmesa a referèndum el 6 de desembre de 1.978, sent aprovada pel 87,7% dels vots.

Al 1.979 la UCD va tornar a guanyar les eleccions, però aquest cop per un estret marge. El PSOE va quedar en segon lloc amb més de cinc milions de vots i 120 diputats. L'augment progressiu del recolzament al PSOE va fer que el partit guanyés en les eleccions municipals d'aquell mateix any a 1.100 municipis, passant a governar moltes de les ciutats espanyoles. Especial importància va tenir el 28è Congrés Federal del PSOE, celebrat el maig de 1.979. En ell es va produir un tens debat sobre l'estratègia i la orientació ideològica marxista, que porta a Felipe González a no presentar la seva candidatura com a candidatura com a Secretari General, formant-se una comissió gestora amb el mandat de preparar un Congrés Extraordinari que tindria lloc mesos després.

En el Congrés extraordinari, el PSOE reafirma el seu caràcter de partit democràtic i federal, refusant definir-se com a marxista ideològicament, i manifestant-se obert que totes les aportacions que van contribuir a configurar el socialisme. El Congrés elegí una nova Comissió Executiva encapçalada de nou per Felipe González.

La crisi progressiva de l'UCD i l'intent fallit de cop d'Estat del 23 de febrer de 1.981 accentuen la necessitat d'un canvi polític urgent a la ciutadania. Es convoquen eleccions generals pel 28 d'octubre de 1.982, on el PSOE obtingué la majoria absoluta amb més de 10 milions de vots tant en el Congrés (202 diputats) com en el Senat (134 senadors, els quals més tard se'ls sumaria 23 dels designats per les comunitats autònomes). L'1 de desembre de 1.982, Felipe González és envestit per les Corts primer president socialista de la història de l'Estat Espanyol.

• En el govern

El primer govern socialista presidit per Felipe González i que tenia Alfonso Guerra com a vicepresident va dur a terme una política que pretenia consolidar i aprofundir la democràcia d'una banda, i impulsar una sèrie de reformes per l'altra, entre les quals destacaren la professionalització de les forces armades, la reforma educativa, el sanejament de la sanitat i l'impuls d'una tasca modernitzadora com la despenalització de l'avortament i la no discriminació de la dona. Tot això va fer augmentar el nivell de confiança dels ciutadans amb les institucions.

Un altre aspecte important fou la plena incorporació d'Espanya a les institucions europees, i molt especialment l'adhesió a la Comunitat Europea que va tenir lloc al 1.985, entrant en vigor l'1 de gener de 1.986.

Al 1.986, el PSOE va tornar a guanyar per majoria absoluta les eleccions generals. En aquesta legislatura tocà ampliar l'assistència sanitària a més de 6 milions de persones que fins aleshores estaven exclosos de la cobertura, l'increment del número de pensionistes en un 35%, l'ampliació de la cobertura d'atur, la garantia d'educació pública i obligatòria als menors de 16 anys, i un augment del número de beques.

A més, durant els diferents mandats socialistes van impulsar una modernització de les infraestructures i la xarxa de comunicacions. Cal destacar que algunes de les mesures impulsades per tal de millorar la crisi econòmica com la flexibilització del mercat del treball van ser rebudes molt críticament pels sindicats, i especialment el sindicat del PSOE, UGT es va arribar a enfrontar amb el partit. Durant temps no hi va haver diàleg social amb els sindicats.

Durant aquest temps, el PSOE va realitzar un esforç d'integració i d'obertura que facilità la incorporació de sectors provinents de l'esquerra espanyola com el liderat pel ex-vicepresident del PCE, Enrique Curiel (1990), el Partit dels Treballadors d'Espanya (1.991) i Euskadiko Ezkerra (1.992).

El 1.993 el PSOE tornà a guanyar les eleccions generals, aquest cop per majoria relativa, havent de pactar amb forces nacionalistes per a poder continuar aprovant el seu programa polític. Celebrà el 33è Congrés a Madrid al març de 1.994 iniciant una nova etapa de transformacions.

7. En l'oposició

En les eleccions generals que van tenir lloc el 3 de març de 1.996, el PP va guanyar les eleccions generals amb el 38,78% del vot vàlid. El PSOE, que va perdre la presidència de l'Estat, va quedar-se a pocs vots, a tant sols 1,16% menys. El PSOE obtingué 9 milions i mig de vots, aproximadament, la xifra més abultada des de les eleccions de 1.982, degut a la gran participació que hi va haver. El PSOE es va quedar com a principal partit de l'oposició amb 141 escons front els 156 del PP.

En les següents eleccions generals celebrades el 12 de març de l'any 2.000, el PP va aconseguir la majoria absoluta en el Congrés amb el 44,54% del vot front el 34,08% del PSOE que va obtenir poc més de 7.800.000 vots. Immediatament després de conèixer els resultats, el secretari general del partit i candidat a la presidència, Joaquín Almunia, dimiteix del seu càrrec. Després d'aquesta dimissió, el Comitè Federal va prendre la decisió de nomenar una gestora que es fes càrrec del partit fins la celebració del 35è Congrés del partit celebrat al juliol de l'an 2.000, allí el PSOE va debatre el seu futur projecte polític i va elegir els nous òrgans de direcció.

8. Nova Etapa

El 23 de juliol del 2.000 va concloure el 35è Congrés qualificat com a excepcional per les difícils circumstàncies, tant polítiques com organitzatives, les quals el partit acudia a ell.

Per primer cop en més de 100 anys d'història, 4 candidats es presentaren a la secretaria general del partit: José Bono, José Luis Rodríguez Zapatero, Rosa Díez i Matilde Fernández. Els 998 delegats, dels quals $\frac{3}{4}$ parts acudien al Congrés per primer cop, elegiren el dia 22 de juliol a Rodríguez Zapatero nou secretari general amb 414 vots i el 41,69% del total de vots emesos, Bono quedaria en segon lloc amb 405 i el 40,79%, tercera posició l'ocuparia Matilde Fernández amb 109 vots i el 10,98%, per últim, Rosa Díez queda darrera amb 65 vots i el 6,55%.

També van ser elegits els nous òrgans de direcció i control del PSOE: Comitè Federal, Comissió Ètica, Comissió Revisora de Comptes i la nova executiva federal del partit, elegida amb el recolzament del 90,2% dels vots resultat que no s'havia donat des de feia bastants congressos. L'objectiu del partit era recuperar el diàleg, la confiança entre socialistes, un nou estil de treballar i fer política.

9. Canvi

La segona meitat de la segona legislatura del PP estigué marcada pel fort enfrontament entre l'oposició i el govern de José María Aznar. El PSOE experimentà un creixement a les eleccions municipals i autonòmiques, en les quals el PSOE tornava a ser el partit més votat després d'una dècada sencera de no ser-ho. El PSOE va aconseguir recuperar la majoria a la Federació de Municipis Espanyols, i aconseguir la presidència de la Generalitat de Catalunya al 2.003 gràcies al pacte de govern subscrit amb Esquerra Republicana i Iniciativa per Catalunya-Verds.

Coincidint amb els 125 anys de partit, el PSOE obtingué a contrapronostic la presidència del govern el 14 de març de 2.004 després dels atemptats a Madrid realitzats per la banda terrorista islamista Al-Aqaeda. El PSOE no va obtenir la majoria absoluta, i per tant, va haver de recórrer al suport parlamentari d'ERC i de IC-V, socis també del govern de la Generalitat de Catalunya.

Partit Socialista Popular (PSP)

L'estratègia moderada del PSOE va ser decisiva per a superar els partits socialistes rivals en les eleccions de 1.977, entre els més destacats, el PSP d'Enrique Tierno Galván. La trajectòria del PSP va ser molt menys fulgurant des que va sorgir de la Universitat de Salamanca, el 1.954, en oposició al règim franquista. En el seu programa figurava la nacionalització de les grans empreses industrials, agrícoles i de serveis, i la transformació radical de la societat espanyola. Els seus dirigents eren adeptes del marxisme ortodox i crítics amb la socialdemocràcia. El que va frenar les seves aspiracions polítiques i el seu suport social va ser la falta d'una organització sindical que el recolzés i la marca imatge elitista que oferien els seus dirigents.

Partit Comunista d'Espanya / Izquierda Unida (PCE / IU)

El Partit Comunista d'Espanya és un partit històric, creat poc després de la Revolució Russa de 1.917 fruit d'una escissió dels sectors més leninistes del partit socialista obrer espanyol. Va créixer d'una forma important durant la Guerra Civil Espanyola i, degut al triomf del General Franco, passà a l'exili, celebrant els seus congressos a Bucarest i sense tenir presència interior fins als anys 50. A partir del 1.966-68 experimentà un altre creixement.

A partir de 1.956, Santiago Carrillo i la Passionaria foren les persones més importants de l'època. Carrillo fou nomenat Secretari General del PCE i La Passionaria la presidenta. Això durà fins a la democràcia, on Carrillo va crear una escissió en el propi partit comunista.

El PCE es converteix en un important font d'oposició al franquisme i ho fa amb el denominat entrisme. A finals del franquisme i durant la transició, el PCE era el més extens i amb més militants, però els resultats no van ser bons, i es van col·locar com a segona força de l'esquerra, darrera del PSOE. En el triomf socialista per majoria absoluta al 1.982, patiren una escissió (1.980-81) sobre quin paper havia de tenir el comunisme en la consolidació de la democràcia i quina relació havien de tenir amb els socialistes.

Era un partit que havia anat aglutinant partits i persones que tenien com a meta acabar amb el règim dictatorial franquista. Hi havia diferents nuclis. El més dur era el més proper a l'URSS, anomenat els afganesos que després s'escindiria per crear el Partit dels Comunistes, d'altres d'ortodòxia comunista però no soviètica anomenats leninistes. En aquest, precisament, hi formava part l'eurodiputat Fernández Gutierrez Cava. També hi havia els eurocomunistes (uns més socialdemòcrates i altres més ortodoxos). En aquests estaria Santiago Carrillo.

Al 1.987 es creà Izquierda Unida i Iniciativa per Catalunya a Catalunya. Es formà a partir d'unes plataformes de rebuig a la OTAN (demanaven el NO al referèndum de l'ingrés o no a la OTAN) on el partit comunista s'acaba integrant. Fins al 1.989 no es va realitzar el primer Congrés (denominat assemblea) on es volien

ordenar els grups que hi formaven part. No es va destruir l'estructura de les organitzacions integrants. El PCE fou una part integrant, un nucli molt dur, que passa a dirigir però no és Izquierda Unida. Aquesta nova formació aprovà els seus estatuts al 1.992, nomenant el seu primer coordinador general que recaigué a la persona de Julio Anguita que es va mantenir en el càrrec fins l'any 2.000 el qual va ser substituït per l'actual Gaspar Llamazares.

Iniciativa per Catalunya es creà de forma paral·lela a IU. S'integrà el PSUC, el Partit Comunista de Catalunya i altres organitzacions com grups ecologistes i els partits verds. També s'integraren part dels nacionalistes d'esquerra. ICV obligà a eliminar, a diferència d'IU, les estructures organitzatives de les formacions integrants, tot i que van quedar –amb poca gent– les sigles. Hi havia un menor moviment assembleari. El PSUC manté un pes important dins la formació. El primer president fou Rafael Ribó i, també al 2.000, és substituït per Joan Saura.

D'altra banda, destacar que va partir una escissió i es creà EUiA, la part espanyola d'IU, crítics amb ICV, però es veieren obligats a retornar a ICV perquè no reberen ni suport en vots, ni en militants ni en res. Però són partits diferents, i tenen una estructura diferents.

TEMA 15 ELS PARTITS PETITS

Es consideren partits petits els partits que oscil·len entre el més de l'1% i el –15%, que han resistit en els darrers 40 anys i durant més de 3 legislatures consecutives. En el cas espanyol durant els anys que hi ha hagut democràcia. Es consideren partits petits, IU / PCE (desenvolupat en l'apartat de partits d'esquerra) i el Centre Democràtic i Social d'Adolfo Suárez. La resta tot són PANE: partits d'àmbit no estatal, els quals es van refundant i reformant de forma constant. La majoria conformen conglomerats de partits.

Els PANE són partits que voluntàriament i per raons ideològiques es presenten en un determinar nombre de circumscripcions, siguin regionalistes, nacionalistes o independentistes. Són d'àmbit no estatal. Totes les comunitats autònomes tenen o han tingut un partit catalogat com a PANE. Inclús Madrid amb el PRIM o Castella. Alguns d'aquests partits són partits que governen o han governat la comunitat autònoma on es presenten (CiU i ERC a Catalunya, PNV a Euskadi, CC a Canàries, PSM a Mallorca...) Precisament són una de les característiques essencials del sistema. La governabilitat del sistema depèn d'ells ja que no existeix un partit petit d'àmbit estatal tret d'Izquierda Unida (antic PCE). És un cas únic a Europa que el govern de l'Estat depengui de partits d'àmbit no estatal.

Fins ara hem vist els diferents partits des d'una visió ideològica esguerradeta, però només d'àmbit estatal, i no s'ha d'oblidar que els partits regionalistes (coneguts com a PANE) van ocupar des de l'inici de la transició el mateix espectre polític i hi va tenir (fins i tot abans) un paper no menys important. Per a esmentar només els més destacables hi havia, entre els més moderats, els ja anomenats Partit Nacionalista Basc (PNB) i Convergència Democràtica de Catalunya (CDC), i entre els més radicals, Euskadiko Eskerra (EE), Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), Herri Batasuna (HB) i el Bloc Nacionalista Gallec (BNG).

En particular, després de les primeres eleccions democràtiques, els partits bascos i catalans van començar a exigir el restabliment de les prerrogatives dels governs regionals respectius, el control de la política educativa i lingüística i la transferència dels ingressos dels impostos. Els més extremistes van presentar demandes com l'alliberament dels presos polítics, la retirada de les forces del Govern Central i el dret de l'autodeterminació dels pobles. Com a resposta a aquestes pressions, el govern d'UCD va aprovar una sèrie de mesures autonòmiques per a aquestes dues regions, i en la Constitució de 1.978 es va reconèixer, per primera vegada, el caràcter plurinacional de la societat espanyola, junt amb el principi de descentralització del poder. Aquest últim va ser especialment defensat pel PSOE i pel PCE, que el van considerar com un requisit de la democratització del sistema.

El capital de la descentralització va ocupar llavors i continua consumint fins ara moltes línies de debat en les

altes esferes de la política. Els PANE es van posicionar des d'un començament d'una forma diferent respecte al grau i nivell d'autonomia en les seves zones d'influència, de manera que ha estat un tema que ha suscitat innumbrables enfrontaments i divisions entre aquests partits i entre aquests i els d'àmbit estatal. La qüestió regional o la tensió centre/perifèria va contribuir i continua essent determinant en el posicionament dels partits en cada legislatura.

TEMA 16 EVOLUCIÓ DEL SISTEMA DE PARTITS POLÍTICS

El sistema de partits a Espanya està definit principalment pels resultats de les eleccions legislatives en el Congrés dels Diputats, atès el paper clau que exerceix el Congrés i el Govern que n'ha sorgit en la vida política espanyola. Els subsistemes de partits són els sistemes que es desenvolupen en cada autonomia i que bàsicament s'originen en les eleccions als parlaments autonòmics, però que estan determinats per les preferències dels electorats autonòmics en les legislatives estatals i en les altres convocatòries electorals.

El sistema de partits a Espanya, i també els seus subsistemes, han anat evolucionant i canviant al llarg dels 25 anys d'existència de la democràcia i han desembocat en diferents tipus de sistema de partits. Aquests canvis en el sistema, i també les fluctuacions en els nivells de participació o les importants crisis internes dels partits, ens podrien fer pensar que a Espanya el sistema partidista no està prou institucionalitzat i estabilitzat. S'ha de tenir present que perquè una democràcia es consolidi i funcioni són necessàries unes pautes de competències electoral i partidista predicibles i mínimament estables.

Tanmateix, quan analitzem més detalladament les relacions entre els partits i els votants, i entre els partits entre ells, es comprova que es dona una gran estabilitat en aquestes pautes d'interacció.

Així, com explicarem en els apartats següents, la volatilitat electoral entre blocs ideològics i la fragmentació partidista és molt reduïda, la direcció de la competència és centrípete, i no hi ha oposicions bilaterals irresponsables o distàncies ideològiques que impedeixin el consens.

Montero afirma que si ens fixem únicament en els partits polítics, la inestabilitat sembla que és la norma. Tant els grans partits com els més petits han experimentat crisis, ruptures i alguns, fins i tot refundacions. La inestabilitat va assolir el seu punt àlgid el 1.982 amb l'esfondrament electoral de l'UCD i la seva posterior dissolució. Després d'això, cap dels intents per crear un partit de centre (per exemple, el CDS) no han arrelat des de llavors.

Ara bé, aquest mateix autor remarca el fet que els canvis del sistema de partits que van tenir lloc el 1.982 i el 1.993 han estat compatibles amb processos d'estabilització electoral abans i després d'aquestes eleccions. Així, les modificacions en el sistema de partits no han estat tant la conseqüència de variacions radicals en les preferències dels electors com el resultat de la pèrdua de confiança en el partit majoritari o del canvi en les percepcions d'altres partits.

A Espanya quan es crea el sistema de partits es crea pensant en no tornar enrere i que no impedeixi la governabilitat, i d'aquesta forma enfortits els partits grans, debilitar els petits i eliminar els encara més petits, tret d'aquells que tenen una alta densitat social que podrien estar presents en la càmera per a complementar els grans i ajudar a la governabilitat ja que es pensava que no hi haurien majories absolutes.

Els espanyols són conservadors però lleugerament tirant cap a l'esquerra. No són radicals, no hi ha extremismes sinó que tendeixen cap al centre. Per això, quan es creà el sistema de partits a Espanya el que es volia era crear un partit de centredreta i un altre de centreesquerra que s'anessin alternant en el càrrec. A partir d'aquesta idea es van originar diferents sistemes de partits.

Evolució del sistema de partits a Espanya

Hi ha bàsicament tres fases del sistema de partits a Espanya, que corresponen a les tres fases d'evolució de les eleccions legislatives.

Fase 1: període d'incertesa (1.977–1.979)

Aquesta fase discorre des de les primeres eleccions del 1.977 fins a les segones eleccions del 1979 va constituir un sistema de partits multipartidista o limitat.

Això és així perquè en les dues eleccions es produeix una competició molt intensa entre els dos partits principals, un percentatge similar de vots entre l'esquerra –PSOE i PCE– (40,5%) i la dreta –UCD i AP– (42%) i grans dificultats per part del partit guanyador, l'UCD, per a formar coalicions amb l'objectiu de governar amb més comoditat.

El sistema de partits d'aquesta primera fase estava compost per un partit d'extrema esquerra, el PCE, dos de centre, el PSOE i l'UCD, i un de dretes, AP. A més a més, hi havia un reguitzell de Partits d'àmbit no estatal (PANE) com el Partit Nacionalista Basc i el Pacte Democràtic de Catalunya on hi formava part Convergència i Unió.

Fou en aquesta etapa que es va crear i desenvolupar l'estat autonòmic que es va fer palès a principis dels anys 80 i quan es van produir les greus crisis d'UCD i del PCE, desapareixent del sistema el primer i refundant-se en Izquierda Unida (IU) el segon.

Fase 2: hegemonia socialista (1.982, 1.986, 1.989)

L'etapa d'hegemonia socialista que transcorre de les eleccions de 1.982 fins a les eleccions de 1.989 va tenir com a resultat un sistema de partit predominant.

Les eleccions de 1.982 van transformar el sistema de partits i els seus elements components. L'UCD experimenta un descens considerable a causa de les seves lluites internes i la ineficàcia dels seus governs. El PSOE gairebé el seu nombre d'escons i del 30% dels vots de 1.979 parra a aconseguir gairebé el 49% dels vots emesos. L'oposició formada per la dreta i l'esquerra més enllà del PSOE no constitueix una alternativa possible de poder i, a més, estaven immersos en problemes interns que només es començarien a solucionar al final dels anys vuitanta. Va ser la primera vegada en la història electoral espanyola que un partit aconseguia la majoria absoluta i la primera vegada que un partit d'esquerres governava després de la dictadura del general Franco.

Les eleccions de 1.986 i 1.989 van confirmar els resultats de 1.982. Per tant, durant 11 anys es desenvolupa un període de gran estabilitat electoral de domini de l'esquerra. La mitjana de percentatge de vot per a l'esquerra en les tres eleccions era del 50% (PSOE, PCE-IU) mentre que la mitjana de la dreta era del 35% (UCD, CDS, AP-PP). En aquesta etapa s'elimina la bipolarització.

Fase 3: competència (1.993, 1.996)

El 1.993 comença un nou període caracteritzat per una alta competència electoral entre el PP i el PSOE que posa fi a l'hegemonia dels socialistes i que transforma el sistema de partits una altra vegada en multipartidista moderat.

Els canvis en el sistema comencen el 1.993, però cristal·litzen el 1.996. Així, el 1.993 el PSOE perd la majoria absoluta i el PP es queda a només 18 escons i un 4% dels vots del PSOE. El 1.996 ja guanya el PP, però el PSOE li segueix de molt a prop, ja que reté el 40% dels escons del Congrés, davant del 45% dels escons aconseguits pel PP. Però el sistema de partits es transforma en multipartidista per altres raons, a més per l'alta competitivitat entre el PP i el PSOE. Així, es produeix més competència per l'espai de l'esquerra entre el

PSOE i IU, i els partits nacionalistes i regionalistes, principalment CiU i PNB, mantenen les seves posicions quant a escons i percentatge de vots, fet que els permet de ser partits clau en la governabilitat del país.

Malgrat l'increment del vot de la dreta, els votants d'esquerres continuen superant els votants de la dreta en ambdues convocatòries. El 1.993 els votants del PSOE i IU (48,4%) superaven els del PP (34,8%). El 1.996 els de l'esquerra (48,1%) continuen predominant sobre els votants de la dreta (38,8%).

Quant als efectes del sistema partit en la governabilitat, en aquest tercer període es produeix un efecte típic dels sistemes multipartidistes: les coalicions. A Espanya les coalicions que s'han produït són parlamentàries més que governamentals.

És a dir, un o diversos partits petits donen suport al partit guanyador en el Parlament, però no entren a formar part del govern. El cas espanyol és especial també en tant que els partits que donen suport al govern en minoria són partits nacionalistes (CIU, PNB, ERC) i regionalistes (Coalició Canària). El 1.993 CiU, PNB i CC van donar suport a la continuació de F. González com a president del govern i van prosseguir el seu suport al llarg de la legislatura amb la ratificació de lleis proposades pels socialistes. El 1.996 aquests mateixos partits sostenen Aznar en la seva investidura i durant el procés legislatiu, encara que el PNB li retira el seu suport en els darrers mesos de la legislatura. Així, la peça clau d'aquests suports parlamentaris és CiU amb els seus 17 i 16 escons el 1.993 i el 1.996 respectivament.

En la darrera fase sí que es produeix una alternativa al govern. No hi ha un partit predominant. S'assembla molt a la primera fase però es diferencia que els partits per arribar a pactes no són estatals, sinó regionals que són petits perquè el seu àmbit és territorial. Es tracta d'un sistema multipartidista limitat però amb una major bipolarització.

4 fase? Hegemonia del PP? 2.000–2004

Això es mantindrà al 2.000–2.004. No és igual que la majoria absoluta del PSOE perquè el segon partit no està tant allunyat del primer, tot i la majoria absoluta del PP aconseguida a les eleccions del 2.000. No ha canviat el sistema polític des del 1.993 però sí que ha canviat la política espanyola. Les institucions, la llei electoral i el model d'estat autonòmic no ha canviat.

Les eleccions del 2.000 que van tenir lloc el mes de març a Espanya el PP va guanyar per majoria absoluta amb el 53% dels escons del parlament, mentre que la coalició electoral formada per PSOE i IU només assoleix el 38%. Això és, el PSOE i IU decideixen de formar coalició electoral laxa (no hi ha llistes conjuntes i el pacte dels partits se centra només en punts programàtics comuns) per presentar-se a les eleccions i, així, mobilitzar l'electorat d'esquerres i evitar la majoria absoluta del PP. No ho aconsegueixen. De fet, per primera vegada en més de 20 anys el bloc de la dreta format pel PP (44,2%) supera el bloc de l'esquerra pel PSOE i IU (39,3%). Si afegim a aquests dos blocs les forces nacionalistes i regionalistes d'esquerra (BNG, EA, ERC, IC–V i la CHA) i dreta (CiU, PNB, i el PA), la distribució és encara més favorable a la dreta que agrupa el 51,8% dels vots, davant l'esquerra amb el 42,7% dels vots.

El costum d'establir coalicions parlamentàries, posat en pràctica en les dues cites electorals anteriors, es manté en aquestes eleccions del 2.000. El PP manté, en el seu govern, el suport parlamentari de CiU i CC. En contrapartida, a Catalunya el govern minoritari de CiU rebia el suport parlamentari del PP.

Característiques

L'estabilitat de l'electorat i les discontinuïtats del sistema de partits espanyol constatades en l'apartat anterior queden corroborades en l'evolució de quatre elements característics del sistema de partits: la volatilitat electoral, la fragmentació i la competitivitat partidistes i la polarització ideològica.

- Volatilitat electoral

S'expressa en percentatges i mesura els canvis electorals nets que es produeixen en un sistema de partits entre dues eleccions successives i que es deuen a transferències individuals del vot. L'índex de volatilitat agregada a Espanya equival a un 12,5% i és el més alt d'Europa, seguit de prop per altres països del sud del vell continent. Gran part d'aquesta volatilitat es deu a la volatilitat extraordinària de les eleccions de 1.982 i es produeix dins dels blocs ideològics. En aquestes eleccions l'índex de volatilitat va ser del 42,3%, és a dir, que el 42,3% dels votants va canviar el seu vot el 1.982 respecte el que va votar el 1.979.

Va resultar ser una de les eleccions més volàtils de tot el segle XX a Europa. A Espanya la frontera entre esquerra i dreta és traspassada per molts pocs electors i contribueix a estabilitzar el comportament electoral i la competició partidista. Com succeeix amb l'abstenció, la volatilitat també és molt fluctuant en comparació amb l'estabilitat més gran dels mateixos índexs europeus.

- Fragmentació política

La fragmentació de vot mostra fins a quin punt els electors distribueixen les seves preferències entre un nombre elevat o reduït de partits. Un dels indicadors clàssics de la fragmentació del vot és el nombre efectiu de partits. Permet saber el nombre de partits que competeixen eficaçment segons la seva mida i el total de partits en lliça, per aconseguir el suport dels electors. Però la fragmentació no està determinada tant pel nombre de partits com pel percentatge de vots o escons de cada partit.

A Espanya es produeix una variació escassa al llarg dels anys en el nombre de partits efectius o rellevants, que se situa per sota de la mitjana europea. El nombre mitjà efectiu de partits correspon a 3,7 mentre que el de partits parlamentaris es redueix a 2,68. El sistema de partits espanyol és multipartidista però amb fortes tendències bipartidistes. El sistema de partits i el sistema electoral s'han conjuntat per a facilitar la continuïtat dels governs, que s'han pogut sostenir per majories parlamentàries suficients.

- Competitivitat partidista

Es refereix al grau d'incertesa que hi ha en una elecció respecte al resultat. Com més possibilitats hi ha d'alternança de govern, més competitivitat.

En la etapa compresa entre 1.977 i 1.979 qualificat com a període d'incertesa la competitivitat era elevada (5,3%) a causa de l'incertesa que va presidir les eleccions. Les fundacionals de 1.977 plantejaven molts interrogants sobre quin seria el partit més votat, quin seria el predominant de l'esquerra i quin suport electoral obtindria la dreta de l'AP. El 79 també va donar certa incertesa sobre el resultat perquè el PSOE s'entreveia ja com una alternativa de poder. Així la diferència entre el primer i segon partit va ser de tan sol 4,5 punts. Al 1.982, la competitivitat va disminuir considerablement (21,9%) a causa de la victòria per majoria absoluta del PSOE. A partir d'aquestes eleccions s'inaugura un període baixa competitivitat que es tanca al 1.993. Per tant, la primacia del PSOE es manté en les convocatòries de 1.986 (18%) i 1.989 (13,8%). El 1.993 s'inicia l'etapa de més competitivitat en la història de la democràcia espanyola. Al 1.993 la diferència entre el primer i el segon partit va ser de 4% i el 1.996 la distància entre PP i PSOE es redueix a un minso 1,4%. Això no obstant, el 2.000 es redueix dràsticament la competitivitat i augmenta la diferència entre aquests dos partits. L'índex fou del 10,3%.

- Polarització ideològica

L'electorat espanyol no vota preferentment uns quants partits (fragmentació escassa) sinó que també elegeix els més moderats ideològicament. Al final dels 70 les preferències majoritàries eren el centredreta (UCD), durant els 80-90 van canviar cap al centre esquerra (PSOE) i la darrer part de segle XX es van tornar a decantar cap al centredreta (PP). Els partits extremistes han aconseguit un suport mínim, ja que només dos partits

antisistema han assolit representació parlamentària: la franquista Unió Nacional, que va aconseguir un escó al 1.979, i Herri Batasuna, que congrega l'esquerra independentista basca i que aconsegueix entre dos i cinc diputats des de 1.979 fins que fou il·legalitzada. Això no obstant, Herri Batasuna, refundada amb el nom de Batasuna, no es va presentar en les eleccions generals del 2.000, i posteriorment, degut a la il·legalització no ho va tornar a poder fer.

La moderació electoral espanyola es basa en una moderació ideològica corresponent que s'estén per totes les classes socials, edats i partits i que es manté des de les primeres eleccions democràtiques fins ara. Els espanyols s'ubiquen en una posició mitjana que els decanta cap a l'esquerra en el continu esquerra/dreta, mentre que les posicions extremistes, sobretot de dreta, són molt poc importants. Això no obstant, en termes comparats, l'electorat espanyol és un dels més progressistes d'Europa i destaca per la distància ideològica que hi ha entre els seus extrems (IU i PP) i entre els dos principals partits competidors pel poder (el PSOE i el PP). Aquestes característiques són similars a les que hi ha en altres països del sud d'Europa, en què existeixen partits comunistes significatius, partits conservadors i socialistes importants i en què els partits purament de centre no s'han consolidat. La configuració del sistema de partits i els efectes del sistema electoral mostren una competència bipolar entre els 2 partits principals de l'esquerra i de la dreta. El centre es converteix en un espai altament disputat i la tendència és centrípeta.

Els subsistemes de partits autonòmics

Les primeres eleccions autonòmiques es van fer el 1.980 a Euskadi i a Catalunya i el 1.983 van tenir lloc les primeres eleccions conjuntes de les comunitats que van accedir a l'autonomia per la via lenta de la Constitució. Des d'aquests anys fins al 1.995, la configuració del subsistemes de partits va ser estable per norma general, i gran part d'aquesta continuïtat era conseqüència de la situació d'estabilitat del sistema de partits a escala estatal en la qual predominava el partit socialista.

Fins a les eleccions autonòmiques de 1.995, les autonomies amb subsistemes de partit predominant eren les més nombroses: Andalusia (PSOE), Astúries (PSOE), Balears (PP-Unió Mallorquina), Catalunya (CiU), Castella-La Manxa (PSOE), Extremadura (PSOE), Galícia (PP) i País Valencià (PSOE). El partit predominant governava la comunitat amb majoria absoluta i a gran distància respecte dels altres partits, la qual cosa reduïa els nivells de competitivitat i de fragmentació partidista. Els partits que assolien aquest predomini es convertien en els impulsors i directors dels processos autonòmics que van començar a l'inici dels anys 80.

També fins al 1.995, s'havien desenvolupat subsistemes bipartidistes i multipartidistes en altres autonomies. A Madrid i la Rioja hi havia un sistema bipartidista amb la presència d'un partit menor rellevant. Els subsistemes multipartidistes moderats d'entre 4 i 5 partits es localitzaven a l'Aragó, Cantàbria, Castella i Lleó, Múrcia i Navarra. Els subsistemes multipartidistes fragmentats es donaven a les Illes Canàries i a Euskadi.

Al principi de la dècada dels 90, el sistema de partits espanyol comença a experimentar els primers canvis cap a una victòria del PP. El 1.993 el PSOE perd la majoria absoluta i el PP es queda a només 4 punts del PSOE. El 1.994 les eleccions europees i les autonòmiques d'Euskadi i d'Andalusia mostren també l'important increment electoral del PP. El 1.995 es fan eleccions municipals i autonòmiques, inclosa la convocatòria catalana independent de les altres. Els resultats modifiquen radicalment els subsistemes de partits, ja que signifiquen l'alternança en el govern de moltes comunitats i la remodelació de la posició de les altres forces polítiques. Es produeixen majoria absolutes en vuit comunitats: Andalusia (PSOE), Balears (PP), Castella-La Manxa (PSOE), Castella i Lleó (PP), Galícia (PP), Madrid (PP), Múrcia (PP) i La Rioja (PP). A més, es donen majories simples a Aragó (PP), Astúries (PP), Illes Canàries (CC), Cantàbria (PP), Catalunya (CiU), Extremadura (PSOE), Navarra (PP) i País Valencià (PP).

Les eleccions autonòmiques, municipals i europees de 1.999 seran de continuïtat respecte a la victòria electoral del PP. Aconsegueix la victòria en 13 comunitats autònomes, encara que per un marge no tan elevat

com el 1.995, i perd el govern autonòmic només a les Balears (PSM/PSOE).

Subsistema de partits català

El subsistema de partits català també mereix ser estudiat més profundament perquè és un cas amb trets bastant específics. En primer lloc, s'examinarà l'evolució del subsistema de partits català segons els resultats de les autonòmiques i, en segon lloc, s'analitzaran altres característiques específiques relacionades amb d'altres eleccions.

Les eleccions legislatives de 1.977 va tenir com a resultat a Catalunya un sistema de partits diferent de l'espanyol: el PSC va ser la primera força política, encara que seguida de ben a prop pel PSUC, l'UCD i el PDC. Les de 1.979 van mantenir aquesta mateixa interrelació de forces. Les primeres eleccions autonòmiques catalanes es van donar al 1.980. Després s'han fet 5 convocatòries electorals més: 1.984, 1.988, 1.992, 1.995 i 1.999.

1a fase: incertesa (1980)

Les primeres eleccions autonòmiques, fetes al 1.980, han estat qualificades com a moment d'incertesa o de transició. Van produir un canvi en el sistema de partits respecte al resultat de les generals, ja que CiU guanya en vots (27,7%) i escons (43). Això no obstant, el bloc d'esquerres (PSC, PSUC i ERC) aconsegueix una majoria aclaparadora d'escons (72) i vots (49,9%). Ara bé, la falta d'acord entre els partits d'esquerra va afavorir l'acompliment del poder per part de CiU (a més, ERC va formar part d'aquest primer govern) i el seu paper director de la construcció de l'autonomia catalana. L'AP no aconsegueix cap escó.

2 fase: partit predominant (1.984, 1.988, 1.992)

El 1.984 s'inaugura una etapa de partit predominant, que inclou les eleccions de 1.988 i 1.992. En aquestes tres eleccions CiU aconsegueix la majoria absoluta amb un percentatge de vots del 45% al 47% dels vots emesos, i un nombre d'escons que oscil·la entre 69 i 72 (majoria absoluta: 68). El PSC és el partit principal de l'oposició, però a distància considerable de CiU, amb un percentatge de vots que varia entre el 27,4% i el 30% i amb un nombre d'escons d'entre 40 i 42. El PSUC experimenta una aguda crisi interna al començament dels 80, paral·lela a la del partit comunista d'Espanya, que provoca el seu ensorrament electoral en les eleccions de 1.984, passant de 25 escons a 6 en només 4 anys.

Durant aquest període no es recuperarà d'aquest ensorrament, encara que el 1.987 es creï Iniciativa per Catalunya, en què s'intreguen el PSUC i altres sectors d'esquerra nacionalista. ERC rivalitza amb el PSUC-IC pel tercer lloc quan votants i escons. Els seus millors resultats (abans de les eleccions del 2.003) els va obtenir en les eleccions de 1.980, però el 1.984 perd nou escons i el seu electoral es redueix a la meitat. Després d'un canvi programàtic a favor de l'independentisme, el 1.992 inicia una recuperació, aconsegueix 11 escons i s'apropa a les xifres de votants de 1.980. Per a la seva banda, el PP inicia una forta recuperació el 1.984 que el porta a posicionar-se com a tercera força per davant del PSUC i d'ERC. El 1.988 i el 1.992 baixa notablement el seu percentatge de vots i cedeix entre 5 i 6 escons, amb la qual cosa perd la seva tercera posició en favor d'IC el 1.988 i d'ERC al 1.992.

3a fase: competitivitat (1.995, 1.999, 2.003)

En la convocatòria de 1.995, CiU perd la majoria absoluta (60 escons i 40,8% dels vots), es produeix un retrocés del PSC en menys de 3 punts (24,8% i 34 escons), i augmenta el nombre de vots a IC (9,7% i 11 escons), ERC (9,5% i 13 escons) i el PP (13,1% i 17 escons). Són unes eleccions més participatives que les de 1.992, ja que s'incrementa la participació en gairebé 9 punts i hi participa un 63% de l'electorat català, de manera que tots els partits aconsegueixen més vots.

El partit que més creix en les de 1.995 va ser el PP, que aconsegueix captar 250.00 votants nous respecte quatre anys enrere. Així, es posiciona com a tercera força a Catalunya. Així mateix, en les de 1.995 surten beneficiades IC i ERC. IC aconsegueix un increment de gairebé 140.000 vots però molt concretat a Barcelona i àrea metropolitana, resultats que el perjudiquen en la distribució d'escons: n'obté 2 menys que ERC tot i haver obtingut uns quants vots més.

En les eleccions de 1.999, CiU obté la majoria d'escons (56) però no la de vots (37,6%) i el PSC, que va presentar una candidatura conjunta amb IC-V a les províncies amb més implantació de les dues formacions (Girona, Lleida i Tarragona) aconsegueix de ser la candidatura més votada (40,3% dels vots i 52 escons, sumats als 3 que va obtenir IC-V en llista en solitari a Barcelona, 55)

El retrocés de CiU, que perd un 3% en relació al 1.995, és una mostra més de la tendència a la baixa que ja mostra des de 1.993 en les eleccions generals, municipals i autonòmiques. El PP es manté com a tercera força, encara que perd 5 escons i descendeix un percentatge de votants en 3,6%. ERC es consolida com a quarta força i perd aproximadament un punt respecte a 1.995. IC-V, que es presentava separatament només a Barcelona, obté únicament un 2,5% dels vots catalans i 3 escons. EUiA, escissió d'IC-V i que es presentava per primera vegada en aquestes eleccions, només va aconseguir un 1,4% dels vots i cap escó.

Al 2.003 el panorama polític canvia. CiU continuà obtinguent més escons que vots (46 escons i 30,86% dels vots) mentre que el PSC, ara en solitari, obtingué el triomf en suport popular però no el d'escons (42 escons i 31,07%). La causa d'aquest fenomen es deu al sistema electoral que premia les circumscripcions de Girona, Lleida i Tarragona on CiU té molt més suport electoral que Barcelona, feu del PSC. CiU retrocedí gairebé un 7% aproximadament i va perdre 10 escons, el PSC va perdre uns altres 10 escons tot i que es difícil calcular quan suport popular deixà de tenir ja que en les anterior havia anat en coalició amb IC-V.

La tercera força fou ERC que patí un creixement espectacular, creixent a 23 diputats amb el 16,4% de l'electorat i tenint la clau de fer decantar la balança cap a un govern d'esquerrers amb el PSC i IC-V o un de nacionalista amb CiU. El PP se situà com a quarta força amb 15 diputats i l'11,85 % dels vots, experimentant un lleuger increment. ICV que també va experimentar un destacat increment de vots va passar als 9 diputats amb un 7,26% dels vots emesos. ERC finalment optà per fer un govern catalanista i d'esquerrers amb PSC i ICV, obtenint com a contrapartida la presidència del parlament de Catalunya i la conselleria en cap, a part de cinc conselleries, algunes de les quals d'important pes específic com Educació. CiU deixava per primer cop el govern de la Generalitat després de ser-hi des de la recuperació de la democràcia.